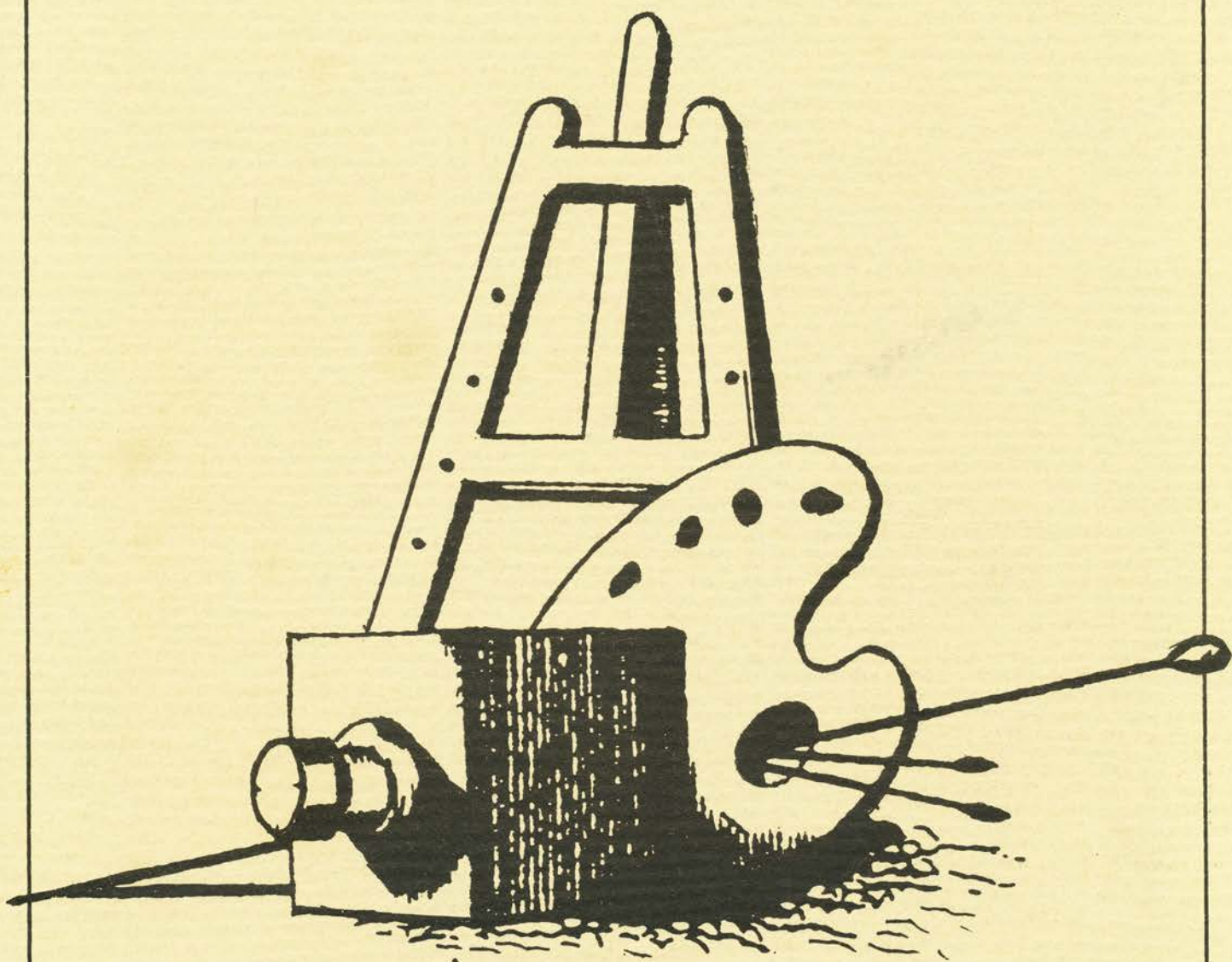

OBJEKTIV

Nr. 47

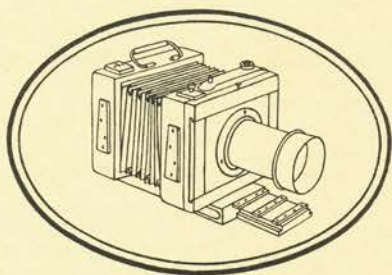
September 1989

DAGUERREOTYPIET

150 ÅR!

Dansk Fotohistorisk Selskab

DANSK FOTOHISTORISK SELSKAB
STIFTET 1975

BESTYRELSESMEDLEMMER:

FORMAND: NIELS RESDAHL-JENSEN
RYGÅRDS ALLE 33A
2900 HELLERUP
01 62 09 62.

NÆSTFOR-
MAND: TUNE LAUG
VANLØSE ALLE 80
2720 VANLØSE
01 79 07 15.

KASSERER: NIELS-OVE ROLIGHED
TERPETVEJ 585
9830 TÅRS
08 96 15 41

GIRO: 1 50 64 47

REDAKTØR: FLEMMING BERENDT
TEGLGÅRDSVEJ 308
3050 HUMLEBÆK
02 19 22 99.

BESTYRELSES-
MEDLEMMER:

OLE KNUDSEN
SKT. JØRGENSVEJ 10
4000 ROSKILDE
02 36 99 70.

SVENN HUGO
MØLLEGADE 2.2.TV.
2200 KØBENHAVN N
02 13 27 44.

JYLLAND: KAJ KEMPEL
OVERAGER 10
7120 VEJLE ØST
75 81 45 11.

ÆRESMEDLEM: FLEMMING ANHOLM.

FOTOGRAFIET 150 ÅR!
2 "SPEJLET DER HUSKER".
FLEMMING BERENDT.

14 "EXCURSIONS DAGUERRIENNES"
1841-1844.
HANS BERGGREEN.

26 "SOLENS KUNST"
FARVEBILAG.

33 PLAUBEL
- KAMERA- OG OPTISK FABRIK.
VED ARNE HANSEN.

37 UDSTILLINGER:
DANMARKS TEKNISKE MUSEUM.
DANMARKS FOTOMUSEUM.
MUSEET FOR FOTOKUNST.
NORDSJÆLANDS FOLKEMUSEUM.

41 "FOTOGRAFISK HASSELBLAD CENTER"
- I GØTEBORG.
FOTOHISTORISK SYMPOSIUM.

44 BOGANMELDELSER.

46 "DIT OG DAT".
10.000 KRONER I KULTURSTØTTE.
LANDSMØDE OG GENERALFORSAMLING.
FORMIDLINGSSALGSLISTEN.

48 MØDERÆKKEN.
SPALTELUKKEREN.

61

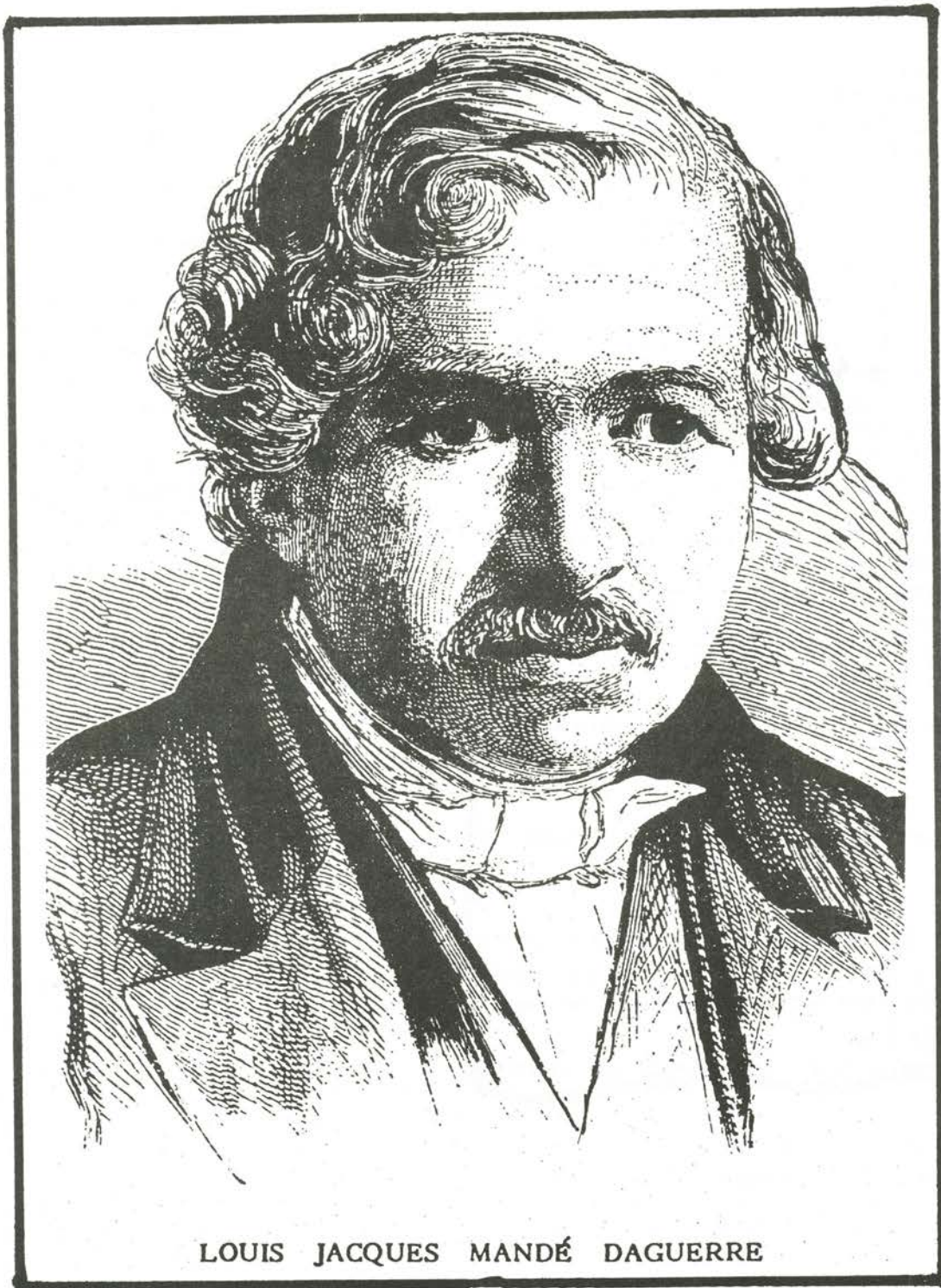
HUSK, HUSK, HUSK-
KONTINGENT.
KR. 175.00.

D.F.S. MØDELOKALER:
ØSTERBRO MEDBORGERHUS
ÅRHUSGADE 103
KØBENHAVN Ø.

MØDETIDSPUNKT: HVER 3. TORSDAG
I MÅNEDEN. KL. 19:30.

Fotografi 150 år
1839-1989

LOUIS JACQUES MANDÉ DAGUERRE

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er kun tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.
No part of this publication may be reproduced in any form, without prior permission in writing from the Copyright holder. Copyright D.F.S. all rights reserved under international Copyright Conventions ISBN 0107-6329 Denmark.

Fotografiet 150 år!

»Spejlet der husker«

Flemming Berendt

Fra tidernes morgen har mennesket forstået og værdsat solens betydning i vor klodes husholdning. Det store himmellys, en ufatelig kraftkilde, er på mangfoldige måder igennem tiderne blevet udnyttet til glæde og gavn for mennesket.

Allerede Aristoteles, som levede i det fjerde århundrede før Kristus, har i et værk om farverne beskrevet, hvorledes et æble bliver rødt på den side, som vender mod solen, samt lignende iagttagelser med stof, sten og andre jordiske fænomener. Mange filosoffer og forskere efter ham, har undret sig, og beskrevet sollysets "gådefulde" påvirkning af det jordiske liv.

Daguerre var en af de mange, der ved kemiens hjælp søgte at fastholde et "øjeblik" af det flygtige billede, han kunne betragte i sit Camera Obscura. I Daguerres efterladte breve får vi et indblik i hans bestræbelser i den retning.

- om Daguerre, fotograferingen og dens teori

XIV.

Ueber Daguerre's Photographie und besondere Theorie derselben.

Hr. John Robison, Secretär der Royal Society in welcher Daguerre'sche Bilder in Paris zu sehen Geletheilt darüber im Edinburgh new philosophical Journal S. 155 Folgendes mit:

"Die Bilder welche Daguerre nach seinem M"

Sekretær i Royal Society i Edinburgh John Robinson havde også lejlighed til at vurdere Daguerres billeder i Paris, hvilket han oplyser om i Edinburgh New Philosophical Journal den 1. juli med følgende ord:

"De malerier, som Daguerre fremstiller efter sin metode, har ingen lighed med hvad der hidtil, så vidt jeg ved, er opnået i Storbritannien, og er, bortset fra at de ikke har nogen farve, så fuldkomne billeder af genstandene, som man kunne se dem reflekteret i en blankpoleret overflade.

Disse afbildninger er så fuldkomne og nøjagtige, at hvis man undersøger dem med et forstørrelsesglas, opdager man enkeltheder, som man ikke umiddelbart ser med det blotte øje på selve genstanden, men som man ved nærmere undersøgelse af originalen kan konstatere svarer til billedet. De fleste af de billeder jeg så, var optagelser af gader, boulevarder og bygninger. Det er svært at give en bestemt begrundelse for den fornøjelse betragtningen af disse billeder giver en, men jeg tror, det til dels skyldes, at den virkning, vi tilskriver farverne, er bibeholdt, skønt daguerreotypiet kun består af lys og skygge, men disse er af en sådan nøjagtighed, at man let kan se de forskellige materialers evne til på forskellig måde at reflektere lyset og de substanser, hvoraf de forskellige genstande består.

Man kan således på kanternes forskellige gennemsigtighed straks skelne en af hvidt marmor lavet genstand fra en af gips. Afbildningerne af husgrupper, hvoraf den ene er taget ved solopgang, en anden om eftermiddagen og en tredje om aftenen, interesserer mig særligt, fordi deres forskellige udseende som følge af den ændrede fordeling af lyset var gengivet på en måde, som det aldrig ville være malerkunsten muligt.

Ved afbildning af gader mangler naturligvis alle skikkelser, fordi de passerende personer ikke bliver længe nok til at give et synligt aftryk; de bryder kun for et øjeblik det af gaden reflekterede lys, og de forhindrer på ingen måde en næsten nøjagtig gengivelse af gaden med alle brosten etc.

Uden tvivl vil Daguerres fremgangsmåde snart kunne anvendes til mange nyttige formål, da man ved hjælp heraf kan skaffe sig nøjagtige billeder af bygninger, maskiner etc., og overføre dem på kobber eller sten, og derved uden større omkostninger mangfoldiggøre dem. Især skulle man mene, at det ville være vigtigt til anatomiske og kirurgiske tegninger, som det er så vanskeligt at fremstille med den ønskede nøjagtighed."

Overs: Fl. Anholm

Daguerre som maler omgivet af sine kemiske remedier.

Daguerreotyp, et, ogs. en. [dagære-
o'tyb, -gær-] flt. -per. (fra fr. daguerreotype, af navnet paa den fr. opfinder, Da-
guerre, og gr. týpos, præg, billede, jf. Type;
foræld.) 1) apparat til fremstilling af da-
guerreotypier (2); ogs. d. s. s. -typi 1. Da-
guerreotyp og Jernbane, disse Tidsalderens
to nye Blomster. *HCAnd.XI.271*. Sligt op-
bevarer Du saa nøie som en Daguerreotyp
og saa hurtigt som denne, da man som
bekjendt endog i det sletteste Veir kun
bruger 1/2 Minut. *Kierk.II.7*. Meyer. jf.: et
Daguerreotypbillede af — Den, Du
.. veed nok. *Blich.IV.270*. et Daguerre-
otyp-Apparat. *StBille.Gal.I.11*. 2) d. s. s.
Daguerreotypi 2. *Ing.EF.VI.115*.

**Da-
guerreotypi**, en ell. (i bet. 2) et. (Da-
guerreotypi. *Christians.Fys.428*). [-ty'pi?] flt.
(i bet. 2) -er. (fra fr. daguerreotypie; jf.
Daguerreotyp; foræld.) 1) fremstilling
af et fotografisk billede v. hj. af sollysets
indvirkning paa en sølv- ell. kobberplade.
(vi havde) to forskellige Opdagelser un-
der Behandling (i kollegiet): Daguerre-
otypien og en i Amerika opfunden Væ-
vestol. *Schack.364*. *Sal.²V.424*. jf.: et lille
Daguerreotypi-Billede af hans Mo-
der. *Pont.FL.48*. 2) billede fremstillet paa
denne maade. smaa Stuer med de gammel-
dags Møbler og med Daguerreotypier i
ovale, sorte Rammer paa Væggen. *Knud
Pouls.U.93*.

Den leksikale definition af ordet
daguerreotyp.

Samuel Finley Morse (1791-1872)

Den amerikanske opfinder Samuel Finley
Morse (1791-1872) var i Paris i den spæn-
dende tid omkring Daguerre's opfindelse
for bl.a. at få patenteret sin elektro-mag-
netiske telegraf.

Da han selv under sin studietid havde væ-
ret engageret i fotografiske eksperimenter,
var han ivrig efter at mødes med Daguerre.
Den 9. marts 1839 skriver han i et brev
hjem til sine brødre:

"I har måske hørt om the daguerreotype,
opkaldt efter dets opfinder, M. Daguerre.
Det er en af tidens skønneste opdagelser.
Jeg ved ikke, om I husker nogle af mine
eksperimenter i New Haven for mange år
siden, da jeg havde mit malerstudie ved
siden af professor Silliman's - eksperimen-
ter, der skulle vise, om det var muligt at
fastholde billedet fra camera obscura.

Jeg var i stand til at fremstille forskel-
lige grader af skygge på papir dyppet i
en opløsning af sølvnitrat ved hjælp af
forskellige mængder lys, men da jeg op-
dagede, at lys gav mørke, og mørke gav
lys, formodede jeg, at fremstillingen af et
sandfærdigt billede var umuligt, og jeg
opgav forsøgene. Hr. Daguerre har realise-
ret denne ide på fortræffelig vis.

For et par dage siden sendte jeg et brev
til Hr. Daguerre med anmodning om, som
en fremmed, at opnå tilladelse til at se
hans resultater mod en invitation til ham
om til gengæld at se min telegraf. Un-
der disse omstændigheder blev jeg høfligst

Overs: Svenn Hugo

inviteret til hans atelier. Daguerre havde
imidlertid besluttet ikke at vise sine re-
sultater frem, før de var blevet godkendt
af "kammeret" (Skatkammeret. Red.) og
først derefter offentliggøre resultaterne.

I forgårs, den 7'ende, besøgte jeg Hr.
Daguerre i hans lokaler i Dioramaet for
at beskue disse formidable resultater. Bil-
lederne er fremstillet på en metaloverfla-
de, hovedsagelig i stykker på 7x5 inch, og
de ligner vandfarvetryk, fordi de er i al-
mindelig clair-obscur, og ikke i farver.
Men den fortræffelige nøjagtighed af
det skildrede kan ikke negligeres. Intet
maleri eller tryk har nogensinde nærmet
sig dette.

F.eks. ved et kig op ad gaden vil et
fjernt skilt kunne opfattes, og øjet kan
kun skelne, at der er linier med bogsta-
ver på, men så ganske små, at det blotte
øje ikke kan læse dem. Ved hjælp af en
kraftig linse, som forstørrer 50 gange,
holdt mod det skildrede, blev ethvert bog-
stav klart og tydeligt, også de små brud
og linier på bygningens facade, samt ga-
dens brolægning kunne ses tydeligt. Effek-
ten af linsen oven på billedet ligner i
høj grad virkningen af en kikkert i natu-
ren.

Bevægelige genstande er ikke imponerende.
Boulevarden, som ellers er fyldt til træng-
sel af fodgængere og vogne, lå øde hen
bortset fra en enkelt person, som får sine
støvler pudset. Hans fødder var naturlig-
vis tvunget til at være stillestående i

Daguerre ved sit arbejdsbord.
Træsnit af Gustave Janet.

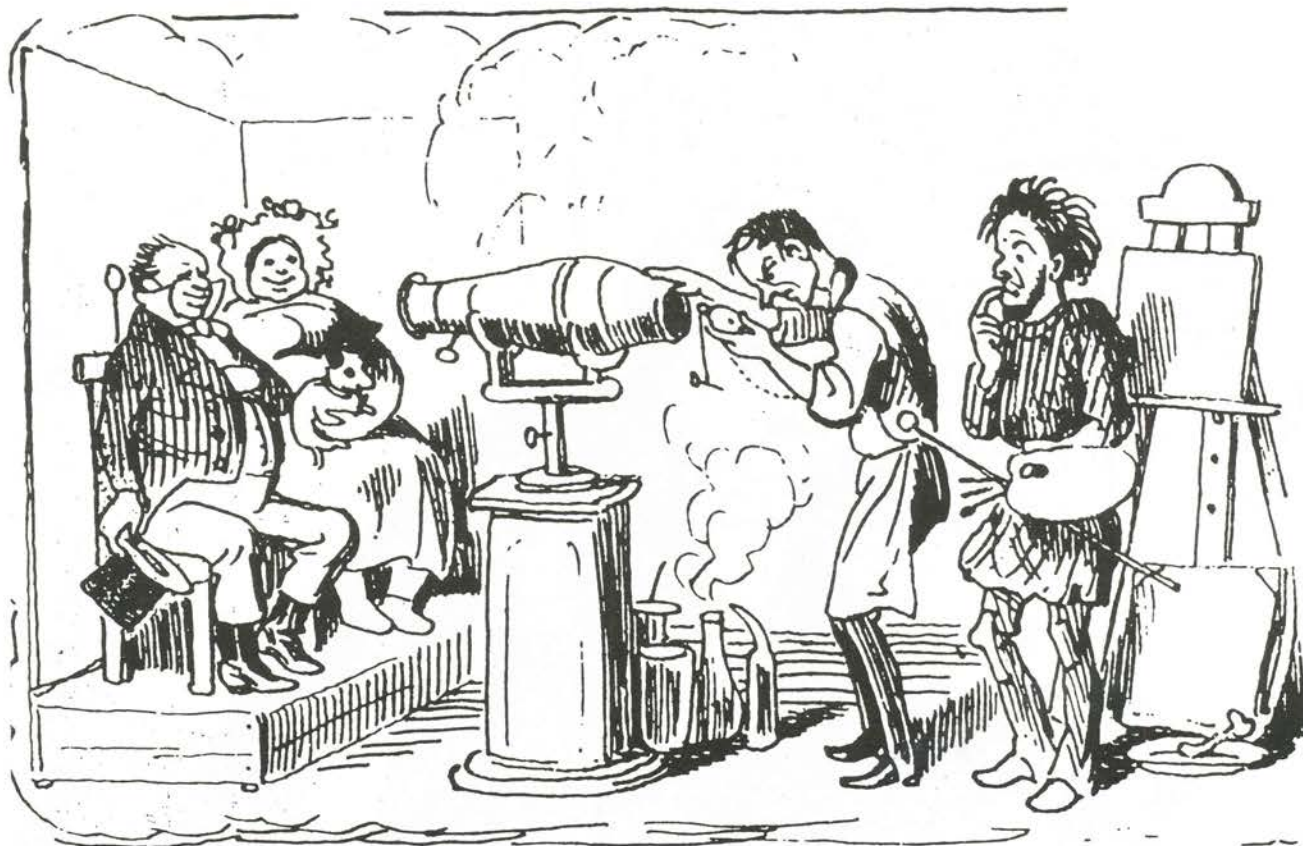
nogen tid, een på toppen af skopudserstativet og een på jorden. Følgelig er hans støvler og ben tydeligt aftegnet, men han er uden krop og hoved, da disse har været i bevægelse.

Aftryk af interiørs er fuldendte som en Rembrandt. En af Hr. Daguerre's plader er en gengivelse af en edderkøp. Edderkoppen var ikke større end et stort knappenålshoved, men billedet, som var afsat på pladen, forstørret igennem solmikroskopet til en størrelse som en håndflade, yderligere forstørret og undersøgt under en linse, viste en minutiøs organi-

sering, som man ikke tidligere har troet eksisterede. Man opdager derfor, hvorledes denne opfindelse åbner et nyt område af undersøgelser i den mikroskopiske naturs dyb.

Vi får snart at se, om denne nøjagtighed har nogen synlige grænser. Naturhistorikeren har fået et nyt kongerige at udforske.

Men jeg er ved slutningen af mit papir, og jeg er ked af at skulle give en sørgelig slutning på min redegørelse for denne geniale opdagelse.

Genremaleren Theodor Hosemann, ironiserer over Voigtländers Petzval-objektiv på 1:3,7 - portrætmaleren ser skeptisk på. 1841.

Hr. Daguerre kom som aftalt midt på dagen i går, fredag den 8. marts, for at se min telegraf. Han kom og fordrev mere end en time med mig og udtrykte sin højeste tilfredshed med dens funktion. Men medens han var således beskæftiget, blev den store dioramabygning med hans eget hus, alle hans pragtfulde arbejder, hans værdifulde notater og papirer, anstrengelserne efter års arbejde, uden hans vidende flammernes bytte.

Hans hemmelighed er ganske vist i sikkerhed andetsteds, men forløbet af udviklingen mod hans opdagelse og hans værdifulde videnskabelige undersøgelser er gået tabt for den videnskabelige verden. Jeg erfarer, at dioramet er forsikret, men i hvilken grad ved jeg ikke. Jeg er sikker på, at alle venner af videnskab og fremskridt vil samles om at udtrykke deres dybeste medfølelse over Hr. Daguerre's tab og inderligt håbe, at han af regeringen vil blive tildelt en så gavmild pengesum, at han vil være i stand til, på en måde, til sidst at se bort fra sit tab".

Brevet blev offentliggjort den 10. april i "The New Yorker" og var den første oplysning, man i Amerika fik om Daguerre's opfindelse.

Forfatteren af denne artikel har åbenbart ikke høje tanker om Daguerre. Selvfølgelig har han ret i, at Daguerre ikke arbejdede på videnskabelig basis, men prøvede sig frem, hvilket vel var den eneste mulighed, han havde. Men man kan måske så sige, at det er så meget mere beundringsværdigt, at han trods skuffelser blev ved år efter år, indtil han, til dels ved et tilfælde, fandt frem til løsningen.

Han er jo ikke den første opfinder, der har måttet arbejde på den måde. Man kan nævne amerikaneren Goodyear, der efter mange års forgæves eksperimenter ved et tilfælde fandt frem til at vulkanisere gummi og derved skabte en af verdens største industrier.

Også opfinderen af penicillinet, Alexander Flemming, kom ved et tilfælde på sporet af dette lægemiddel. Det bemærkelsesværdige ved sådanne mænd er vel, at de foruden udholdenhed havde evnen til at se det, som andre var blinde for og holde fast ved deres opdagelser.

Vor egen Storm P. var da også med!!

Daguerre's breve.

Af Daguerre's breve ser man, at han arbejdede meget, men uden streng videnskabelig metode og blot på grundlag af sine erfaringer. Hans ret planløse eksperimenter var næppe til væsentlig nytte og indtil Niépce's død uden betydning for udviklingen af daguerreotypiet.

Daguerre eksperimenterede med en mængde stoffer: Asfalt, sandarak, kamfer, sod, sukker blandt flere andre. I de fleste tilfælde var resultatet enten ligegyldigt eller endda negativt.

Indtil året 1833 gav Daguerre's arbejde ingen resultater af betydning, og kun et tilfælde hjalp ham til - efter Niépce's død - at opdage det latente billede på jodsølv og efter at have videreudviklet denne fremgangsmåde at skabe Daguerreotypiet.

Helt fra begyndelsen af sit arbejde rettede Daguerre sin opmærksomhed mod den "lak"-type (asfaltopløsning) som pladen blev påført. Niépce udførte selv lignende eksperimenter til fuldkommengørelse af sin lak.

I maj 1830 gav Niépce en beskrivelse af "forskellige laktypers bestanddele, der i flydende eller fortykket tilstand må påføres ved hjælp af en pensel, efter at de er blevet revet til fint pulver". Hidtil var kun een laktype kendt, hvilket er omtalt i overenskomsten af 14. december 1829.

Overfor Arago har Daguerre senere hævdet, at det af to breve fra Niépce fra året 1831 ubestrideligt fremgår, at han (Daguerre) i maj 1831 har opdaget lysets virkning på jod i forbindelse med sølv.

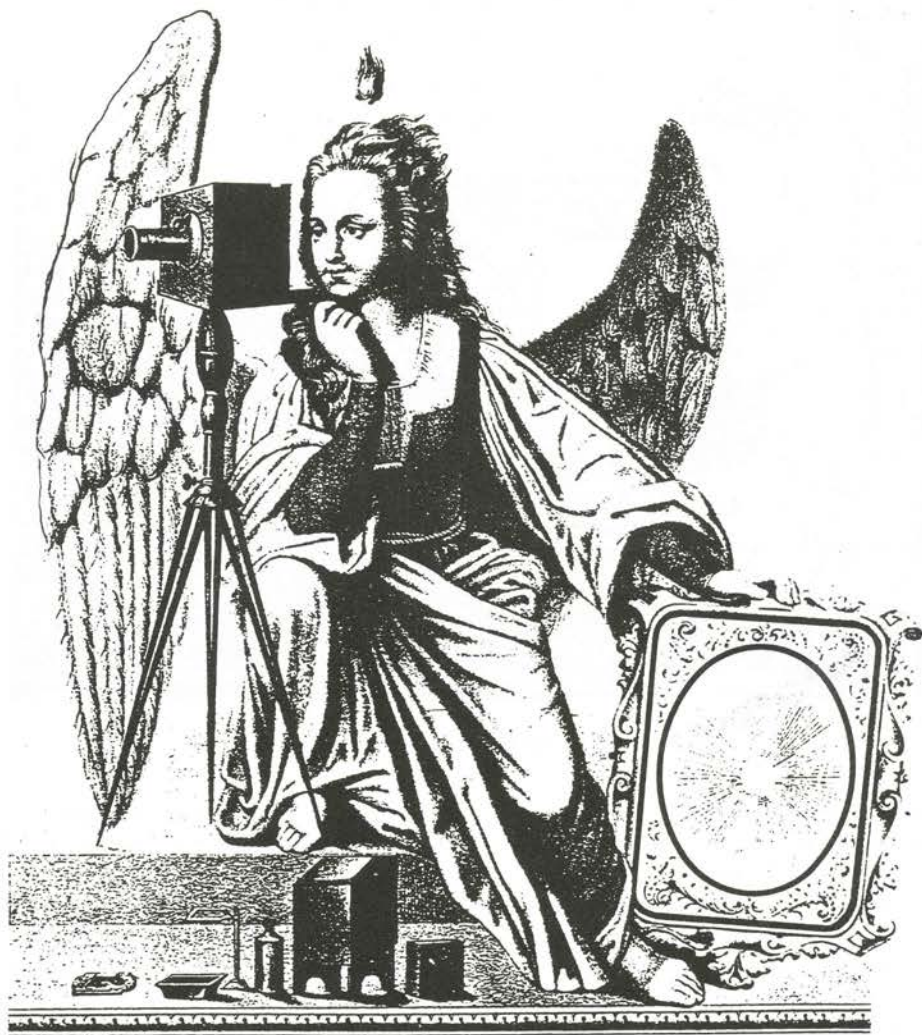
Niépce havde allerede i året 1816 opnået billeder på klorsølv og senere på jodiserede sølvplader, ganske vist uden at kunne fixere disse negativbilleder.

Den 26. februar 1830 omtalte Daguerre for første gang joden og derpå den 10. maj 1831 nogle forgæves eksperimenter med jod. Dog, allerede den 21. maj 1831 skrev han udelukkende om lysets virkning på jodsølv.

Han anviste i hvilken grad, sølvpladen skulle jodiseres for at opnå maksimal følsomhed. Han stødte dog på de samme problemer, som tidligere Niépce måtte give op for:

"Det er altsammen rigtig kønt, blot må vi finde midler til at opnå et omvendt resultat, fordi det, vi opnår, er i modsætning til naturen, og hvad der er særlig vigtigt, at kunne fixere billedet, da det ved gentaget lyspåvirkning forsvinder".

Uden at tale om nogen "opdagelse" ville Daguerre med dette brev overtale Niépce til at beskæftige sig med jodeksperimenter:

AUX AMATEURS

ET ADMIRATEURS DU DAGUERREOTYPE

JOAQUIN BOGLIOSI D.D.

"Arbejdet med denne substans vil ikke være noget tab af tid for os".

Niépce fulgte Daguerre's råd, men holdt dog - på grund af de samme negative resultater som tidligere - op med yderligere at fortsætte disse eksperimenter. Også Daguerre mistede snart troen på jodsølvets muligheder. I sit brev til Niépce den 6. juli 1833 opgav han endelig tanken om optagelser på forsøvede plader.

Alt i alt kan det slås fast, at Daguerre's næsten fire års arbejde fra overenskomstindgåelsen med Niépce og indtil dennes død trods al møje, tid og penge var nytteløs for opfindelsen. Hans eksperimenter, som jo var rent empiriske, kunne kun ved et tilfælde føre til et positivt resultat. Dette indtraf ikke i

Niépce's levetid, og Niépce døde overbevist om, at det havde været uden nytte at gøre Daguerre til deltager i sit forehavende. Alligevel må eftertiden være ikke blot Niépce, men også Daguerre taknemmelig, thi efter Niépce's død lykkedes det dog Daguerre - omend ved et tilfælde - at opdage det latente billede på den jodiserede plade og at fixere det og dermed skabe daguerreotypiet.

Sammendrag.

Af brevvekslingen mellem Daguerre og Niépce fremgår det, at Daguerre indtil 1833 arbejdede forgæves med opgaven at opnå en hurtig afbildning ved lysets hjælp. Om en krænkelse fra Daguerre's side af aftalen med Niépce kan der ikke være tale. Først efter Niépce's død opdagede Daguerre ved sit rent empiriske arbejde det latente billede på jodsølv.

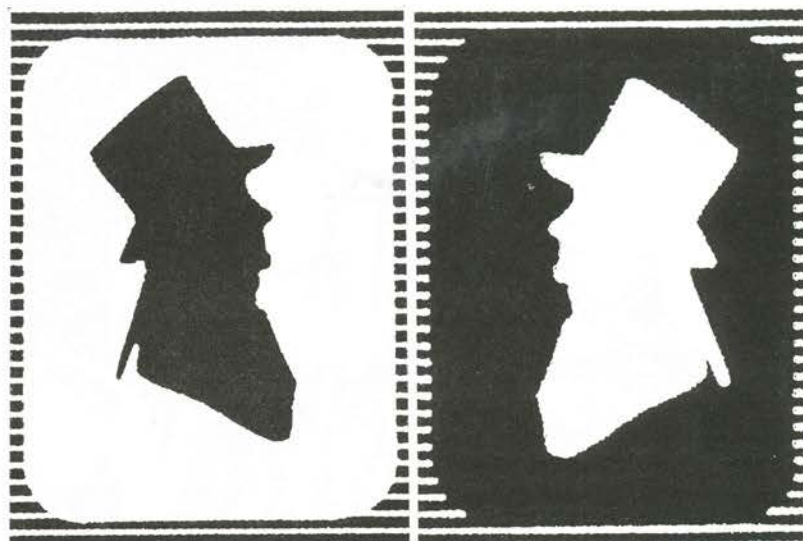
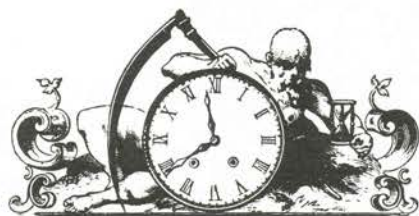

Så godt som 'aftaget' !!

- 1/1 Platte = 216x162 mm
- 1/2 Platte = 162x108 mm
- 1/3 Platte = 162x72 mm
- 1/4 Platte = 108x81 mm
- 1/6 Platte = 81x72 mm
- 1/8 Platte = 81x54 mm
- 1/9 Platte = 72x54 mm
- 4/6 Platte = 162x144 mm (Stereo)

Daguerreotypiplade-formater.

Døden lurede i mørkekammeret

Det kunne være en titel på en bog af Agathe Christie, men nej, det var den risiko fortidens daguerreotypister løb, hver gang de arbejdede med Daguerres proces.

Allerede i midten af det 17. århundrede blev der i en videnskabelig publikation i Paris gjort opmærksom på kaliumcyanidets, også kaldet cyankalium, umådelige giftighed. Kendskabet til dets farlighed var 100 år senere endnu ikke tilstrækkelig udbredt trods den almindelige brug i fixerbade. Hvor mange daguerreotypister, der endte som krøblinge eller i 'heldigste' fald døde, er ukendt. Gamle lægetidsskrifter fra årene 1840-50 beskriver de sygdomstilfælde, som var fremkaldt af cyankalium jod- og kviksølvdampe.

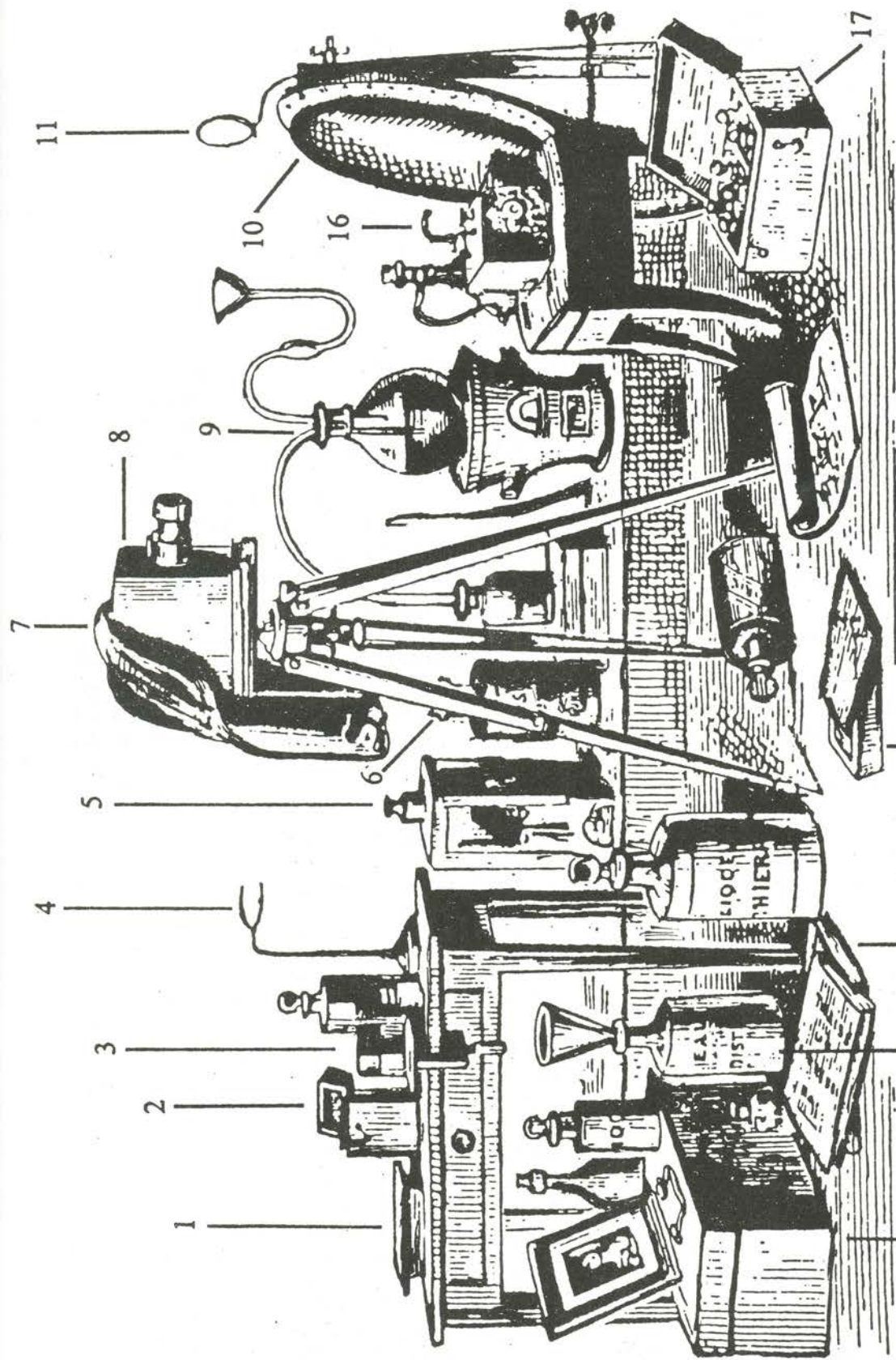
Fotograferne måtte tit arbejde i små, ikke ventilerede rum, hvor kviksølvet blev opvarmet til 60 grader for at skaffe de dampe til veje, der krævedes til at fasholde det latente billede på de sølvblanke plader. Svære nyrelidelser, tab af tænder m.m. var de uafvendelige følger, som ofte medførte en kvalfuld død.

Hvad man bør vide om daguerreotypier

Daguerreotypier er unikaer, ethvert billede er noget for sig selv, og kopier lader sig ikke fremstille. Derfor bliver de stadig sjældnere. Mange daguerreotypier bliver langsomt nedbrudt af indtrængende skadelige kemiske stoffer, som desværre er blevet vel store bestanddele af vor luft.

Hidtil har man kunnet renovere de værste angrebne med en cyankaliumopløsning - som jo er meget giftig! Den kan trænge ind i kroppen gennem huden eller via indånding, med lammelse af åndedrættet og nyrer til følge. En dosis på blot ca. 0,5 promille i indåndingsluften kan være farlig. Man bør aldrig åbne sine daguerreotypier, uden kyndig vejledning.

Hvis man alligevel føler sig kaldet til at forbedre sine aldrende billeder kan følgende råd anbefales.

1. Polereblok
2. Pladeæske
3. Pladeskruestik (eller holder til plader)
4. Pladeunderlag til forgyldning
5. Kviksølvkammer med spritbrænder foroven
6. Fikserbad
7. Kameraklæde
8. Halvpladekamera
9. Retort til destillering af vand
10. Stol til fotomodellen
11. Hovedstøtte
12. Transportkasse til udstyr
13. Destilleret vand
14. Tekniske haandbøger
15. Kasette og plade
16. Kwartpladekamera
17. Kasse til kemikalier

Overs: Fl. Anholm

I forbindelse med rensning af daguerreotypier bør man nøje overveje om:

- 1) Er misfarvningen af en sådan karakter, at en behandling er nødvendig, eller vil man kunne acceptere misfarvningen.
- 2) Er monteringen intakt, eller kan man beskytte billedet ved at genskabe en næsten lufttæt montering evt. suppleret med en udskiftning af indmaden til syrefri karton.
- 3) Hvis man mener en behandling er nødvendig, bør man altid foretrække en behandling i et gasplasmaanlæg. Desværre findes der kun et anlæg af denne type i Danmark.

Anker Sjøgren, Nationalmuseet, Bevaringssektionen, Brede, 2800 Lyngby.
Tlf. 42 85 34 75.

Pris: ca. 1000,-, men tilbud på konkrete opgaver bør først indhentes.

- 4) Hvis kemisk rensning ønskes skal man være opmærksom på ulemperne:
  - a) Der fjernes sølv fra billedet.
  - b) Risiko for dannelse af hvide rande, hvor sølvsulfiden før lå.
  - c) Hurtig dannelse af ny sølvsulfid evt. først som spots senere mere generelt.
  - d) Risiko for at evt. kolorering forsvinder.

Hvis man skal rådgive eller vil hjælpe andre, bør man før en evt. kemisk behandling tilbydes gøre dem opmærksom på ulemperne.

- 5) At vi som konservatorer ikke kan acceptere, at man behandler daguerreotypier i kemiske opløsninger, men kun i plasmaanlæg.

Det er oprindeligt en recept, som er fremstillet af Mrs. Ruth Field fra Missouri Historical Society, som siden er blevet gengivet mange forskellige steder. Da det er en meget aggressiv recept, vil vi anbefale den nedenstående recept, som er halv koncentration af original recepten.

- 1) Løs forsigtigt daguerreotypiet fra dets æske, og løsn forsigtigt den beskyttende remme rundt om sandwichen.
- 2) Vask daguerreotypiet forsigtigt i vand, tilsæt 1-2% afspændingsmiddel, f.eks. Agepon i 30-60 sek.

- 3) Bad daguerreotypiet i thiourea-opløsningen til misfarvningen lige akkurat er forsvundet. Husk ikke længere end strengt nødvendigt, da det fjerner billedet.
- 4) Skyl straks i rindende tempereret vand i 1 min.
- 5) Bad daguerreotypiet i 1-2% afspændingsmiddel i 30 sek.
- 6) Skyl i rindende tempereret vand i 1 min.
- 7) Bad i destilleret vand i 30 sek.
- 8) Bad i ethanol 96% i 1 min.
- 9) Tør med luftsprøjte.
- 10) Saml daguerreotypiet så lufttæt som muligt.

Oprindelig recept:

Destilleret vand	500 ml.
Thiourea	70 gr.
Fosforsyre 85%	80 ml.
Destilleret vand op til	1000 ml.

Da denne efter vores mening er alt for aggressiv, mener vi, at såfremt der skal restaureres daguerreotypier, må den kun benyttes i halv styrke.

Revideret recept:

Destilleret vand	500 ml.
Thiourea	35 gr.
Fosforsyre 85%	40 ml.
Destilleret vand op til	1000 ml.

Rene Larsen, Konservatorskolen, København.

60/40 smøremiddel.

Anvendelse:

Smøremidlet kan anvendes til de fleste lædertyper. Lettere udtørret læder kan med fordel forbehandles med ren klovolie. Smøremidlet påføres så inden læderet er tørret op efter den rene oliebehandling. Visse lædertyper, eksempelvis med stærkt voksbehandlet overflade, tillader ikke smøremidlet at trænge ind eller fordele sig rimeligt jævnt i læderet. Dette problem kan i visse tilfælde løses ved at rense overfladen af med organiske opløsningsmidler som acetone eller ethanol.

I andre tilfælde kan problemet klares ved at fortynde smøremidlet med et opløsningsmiddel (f.eks. aromafri mineralsk terpentint), så olie/fedt-andelen udgør 6% af dressingens.

Den rene 60/40 blanding vil i de fleste tilfælde mørkfarve læderet i mere eller mindre grad. Misfarvning kan i nogle tilfælde undgås ved at anvende en dressing som den nedennævnte. Her skal man så arbejde med en lav olie/fedtandel, dvs. omkring 6-7%.

Mor, far og seks døtre.
Halvpladedaguerreotypi, ca. 1858. P.A.Eyde, Bergen.

Fremstilling af 102 g smøremiddel:

Klovolie	60 gr.
Vandfrit lanolin	40 gr.
Imidazol (buffer)	2 gr.
Få ml absolut ethanol eller isopropyl- alkohol.	

Lanolinet gøres flydende på vandbad (ca. 60 gr C). Klovlien tilsættes, og komponenterne blandes godt ved omrøring. Imidazolen opløses nu i få ml alkohol. Lanolin-klovolie-blandingen tages af vandbadet, og imidazolopløsningen tilsættes under grundig omrøring. Blandingen skal henstå til den har opnået stuetemperatur (den vil så have en blød og fedtet konsistens). Herefter er den klar til brug. På grund af blandingens konsistens, kan det betale sig at lave den i eller omhælde den til en skål eller lign. med stor åbning, hvor det er muligt at komme ned med en klud.

Fremstilling af 100 gr. dressing (6%):

Klovolie	3,6 gr.
Vandfrit lanolin	2,4 gr.
Imidazol	2,0 gr.
Isopropylalkohol	6,0 gr.
Aromafrit min terpentin	86,0 gr.

Klovolie og lanolin opløses i terpentinen. Imidazol opløses i isopropylalkoholen. De to opløsninger blandes herefter under omrøring.

OBS: Blandingen og arbejdet med dressingensker iført korrekte sikkerhedshandsker og under udsugning. De behandlede genstande holdes under udsugning til opløsningsmidlerne er fordampede.

Påføring:

Dressing påføres med pensel og smøremidlet med en blød klud med meget lidt fedtstof i cirkulerende bevægelser. Skal tørre et døgn. Kan påføres flere gange, hvis det ønskes, men skal altid tørre et døgn før næste behandling.

»Excursions Daguerriennes«

Hans Berggreen

1841-1844

EXCURSIONS DAGUERRIENNES.

VUES ET MONUMENTS LES PLUS REMARQUABLES DU GLOBE.

A PARIS, CHEZ

RITTNER ET GOUPIL.
BOULEVARD MONTMARTRE, 15.

LEREBOURS.
OPTICIEN DE L'OBSERVATOIRE, PLACE DU PONT-NEUF, 13.

H. BOSSANGE,
QUAI VOLTAIRE, 11.

1842.

Titelblad. Excursions Daguerriennes.

De første grafiske billeder

Bøger med billeder fra fremmede lande har altid haft stor interesse. Fra gammel tid var billederne udført i en af de grafiske teknikker, som f.eks. træsnit eller kobberstik, efter kunstneriske forlæg. Fra 1840'erne bliver det almindeligt, at disse bøger illustreres med billeder lavet efter fotografiske forlæg gengivet som f.eks. litografi. Men de kan også illustreres med fotomekaniske reproduktioner, som f.eks. heliogravurer/fotogravurer, in casu daguerreotypier, der bearbejdes og bruges som trykplade. Når der ses bort fra Talbots: Pencil of Nature af 1844, er det først fra begyndelsen af 1850'erne, at der indklæbes fotografier, kalotypier som illustrationer (1).

Det mest kendte værk er:
Excursions Daguerriennes.

Det blev udgivet af den franske optiker og daguerreotypist Noel-Marie-Paymal Lerebours (1807-73). Meget tidligt udstyrede han folk, der skulle ud at rejse, med ka-

1841 - Excursions Daguerriennes

mera og plader, så de kunne daguerreotypere for ham. Som daguerreotypist tog Lerebours selv ca. 1500 daguerreotypier og fra sine "udsendte medarbejdere" erhvervede han ca. 1200 daguerreotypier med topografiske motiver, hvoraf han brugte ca. 10% i Excursions Daguerriennes. Når der derfor står Daguerreotype Lerebours under billederne, er det en oplysning, der bør tages med forbehold.

Af tidens mange rejsende, hvoraf nogle også leverede daguerreotypier til Lerebours, kan som eksempler anføres:

Den franske forfatter Théophile Gautier (1811-72), der i 1840 foretog en rejse i Spanien sammen med vennen, arkæologen Eugène Piot (1812-90), har i sin bog Voyage en Espagne berettet om, hvordan de var plaget af dårligt vejr. Alligevel lykkedes det dem at tage nogle daguerreotypier, bl.a. af katedralen i Burgos (2).

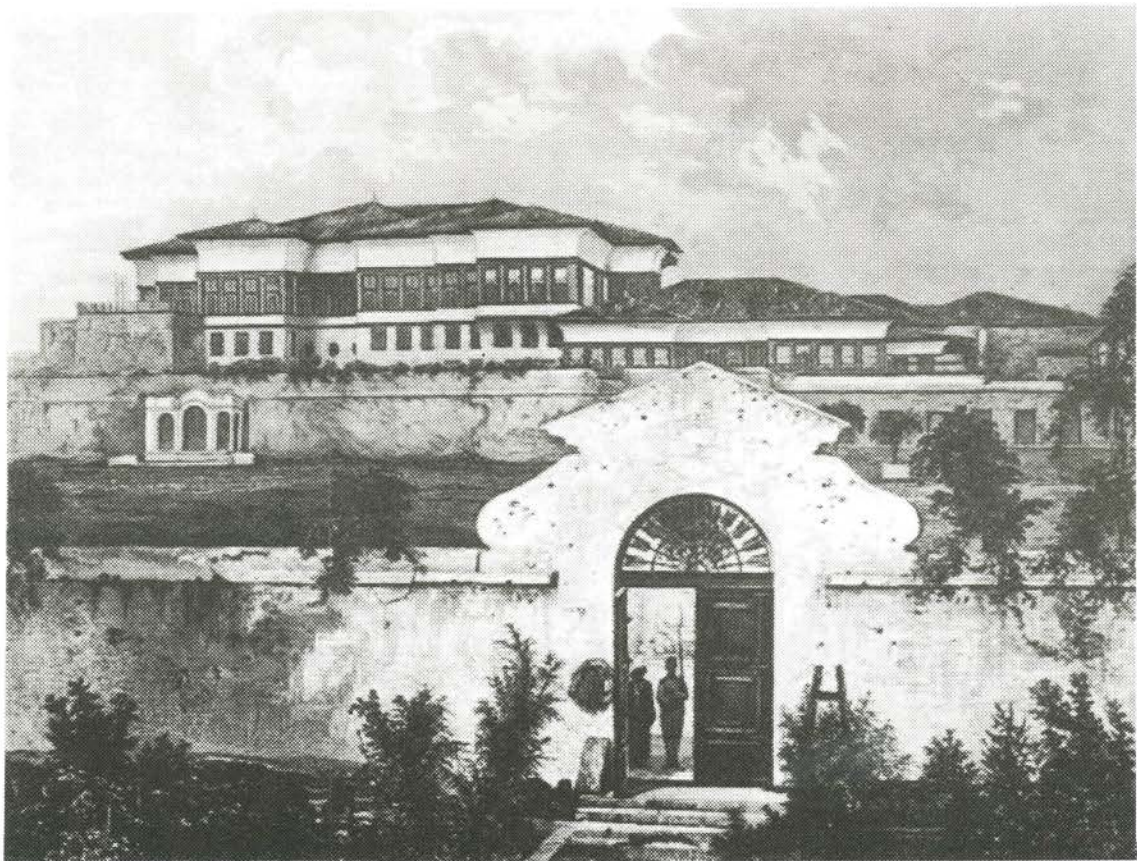

EXCURSIONS DAGUERRIENNES .

To "udsendte medarbejdere" i det fjerntliggende land.

Sort/hvidt, Voilà!

Harem de Méhémet-Ali a Alexandrie. Billedet er gengivet i *Excursions Daguerriennes*, vol. I, pl. 6, stukket af Weber, der formentlig er identisk med den tyske kob-

berstikker Friedrich Weber (1813-82), der 1840-42 opholdt sig i Paris, inden han rejste til London.

Horace Vernet

Allerede i november 1839 havde maleren Horace Vernet (1789-1863) daguerreotypet på Malta, og sammen med nevøen, orientmaleren Frédéric Goupil-Fesquet (1817-78), daguerreotyperede han under deres rejse i Syrien og Ægypten nov.-dec. 1839. 7.11.1839 tog de det første fotografi i Afrika, da de daguerreotyperede Haremet i Alexandria i overværelse af vicekongen Mehemed-Ali (1769-1849), der forevist resultatet udbrød: "Dette er djævelens værk!"

Theodore Neubourg

Den 16.11.1839 tog de et mislykket daguerreotypi af kastellet i Cairo og den 26.11. ligeledes nogle mislykkede optagelser af pyramiderne ved Giza. Formentlig er ikke alle deres optagelser af pyramiderne mislykkedes (3).

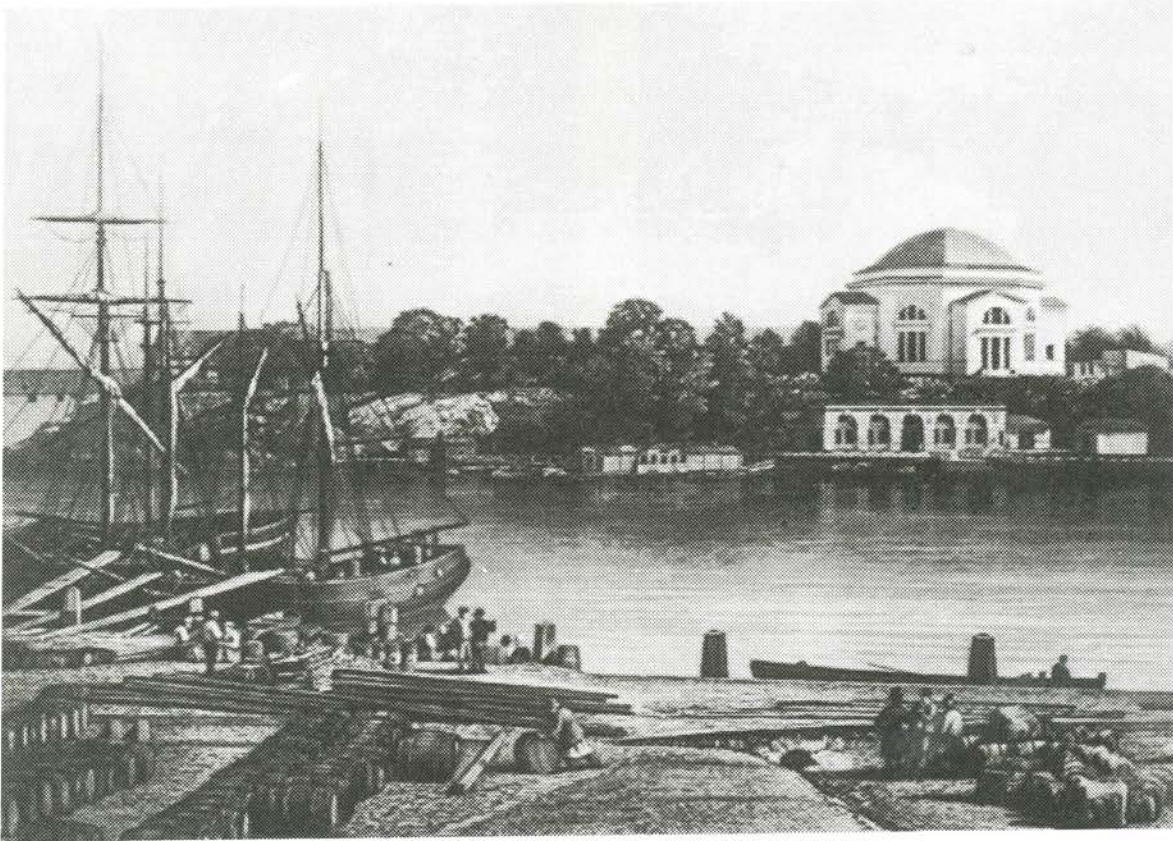
Den franske forretningsmand Aymard-Charles-Theodore Neubourg (1795-ca.1866) foretog årlige rejser til Danmark og Sverige. Han daguerreotypede Bertel Thorvaldsen i København sommeren 1840 (4) på vej til Stockholm. I Stockholm udstillede og solg-

te han af en række daguerreotypier, han på sin rejse havde taget i Lübeck, København, Helsingør, Helsingborg og Göteborg, samt gav undervisning i daguerreotypering. Det er en nærliggende hypotese, at det er ham, der har taget billedet fra Stockholm (5).

Billederne i *Excursions Daguerriennes* er fotomekaniske reproduktioner af høj kvalitet. Fotomekaniske reproduktioner kaldes de billeder, der i modsætning til de af kunstneren personligt udførte produceres ved hjælp af fotografiske og mekaniske hjælpemidler. Som eksempel kan nævnes: fototypi, autotypi, dybtryk, lustryk, offsettryk, fotogravure (heliogravure) og fotolitografi. Indirekte blev det opfindelsen af litografiet, der var en af årsagerne til opfindelsen af daguerreotypiet og dermed tillige til de fotomekaniske processer.

Nicéphore Niépce

Franskmanden Joseph Nicéphore Niépce arbejdede, inspireret af den litografiske proces, med at overføre et billede ved lysets hjælp til en trykplade, der kunne mangfoldiggøre billedet.

Église de la Marine a Stockholm.
Excursions Daguerriennes, vol.1, pl. 54,
stukket af Fizeaus medarbejder Hurlimann
(Johan Hurlimann (1793-1850)?).

Som plade brugte han en tinplade dækket med syrisk asfalt, der hærder ved belysning. Ved hjælp af kontaktkopiering eller ved brug af camera-obscura overførtes billedet til tinpladen, hvor de belyste partier af asfalten hærdede, og de ubelyste forblev u-hærdede og kunne fjernes med en opløsning af lavendelolie og terpentin og danne grundlag for en ætsning og/eller manuel behandling.

Nicéphore Niépce, der må betegnes som en af fotografiets pionerer og opfinder af de fotomekaniske processer, kaldte selv sin opfindelse for heliographie og skelnede ikke mellem aftrykket og pladen, niépceotypiet.

Om Daguerreotypiet, opfundet af franskmænden Louis-Jacques Mandé Daguerre (1787-1851), henvises til Ida Haugsted: *Lysets spor. Objektiv, nr.45, 1989.*

Her skal kort resumeres, at daguerreotypiet er et direkte positiv, og dermed et unikum, på en forsvædet kobberplade. Sølvbelægningen kan enten være i form af sølvplader valset på kobberet, som det kendes fra f. eks. engelsk plet, eller sølvet kan overføres ved hjælp af elektrolyse, hvilket giver

en mere ensartet overflade. Pladerne er undertiden præget med tal, f.eks. 20, 30, 40, hvilket angiver sølvbelægningen i promille.

Grafiske aftryksmetoder

Grafiske aftryk efter daguerreotypier kan opdeles i:

1)

Indirekte grafiske aftryk:

Daguerreotypiet bruges af grafikerens som forlæg for en mere eller mindre autentisk gengivelse, f.eks. som litografi (ikke at forveksle med senere former for fotolitografi).

2)

Direkte grafiske aftryk:

Daguerreotypiet behandles manuelt, dvs. graveres etc.

Daguerreotypiet behandles kemisk, dvs. ætzes.

Eller en kombination af manuel og kemisk behandling.

Med traditionerne fra kobberstikket i frisk erindring var det en nærliggende tanke, at gravere eller ætse daguerreotypiet og bruge det som trykplade. Betingelserne er tilstede. Motivet er spejlvendt og befinder sig på en kobberplade.

Kardinal Georg d'Amboise (1460-1510).
Fotogravure udf. af Niépce.
Til venstre den asfaldækkede tinplade
(niépceotypi) med det overførte kobberstik,

1826. Til højre aftryk efter pladen. 1827.
Science Museum, London. Her gengivet
fra Dr. Wolfgang Baier: Geschichte der
Fotografie. 1964.

Joseph Nicéphore Niépce (1765-1833).
Heliogravure udf. af Dujardin efter maleri
af Léonard Berger.

Repro: Bent Mann.

Notre-Dame de Paris. Excursions
Daguerriennes, vol.2, pl.33.
Litograferet af Mignan.

Daguerreotypiet som trykplade

Et af problemerne med de tidlige topografiske optagelser er, at eksponeringen er så langvarig, at personer "går ud af billedet" og i bedste fald blot efterlader en utydelig skygge. Det problem løser en dygtig kobberstikker ved at indtegne personer på pladen; på den anden side er personerne ikke altid tilføjede, det kan være mennesker, der er overtalte til at fungere som modeller. Foruden at man fik et godt motiv at reproducere efter, kunne man udnytte den enorme interesse, der var omkring daguerreotypiet, og dermed forøge salget af grafiske gengivelser.

Den tidligste form for fotogravure, bortset fra Niépce's metode, heliografiet, er ætsningen af daguerreotypiet til en dybtryksplade eller ved hjælp af ætsning og galvanisering at ændre den til en højtryksplade til brug ved f.eks. bogtryk. Det er i den forbindelse værd at notere sig, at fotograferer, som de kendes senere, f.eks. fra det af Alfred Stieglitz startede Camera Work 1903-17, er udført efter andre principper.

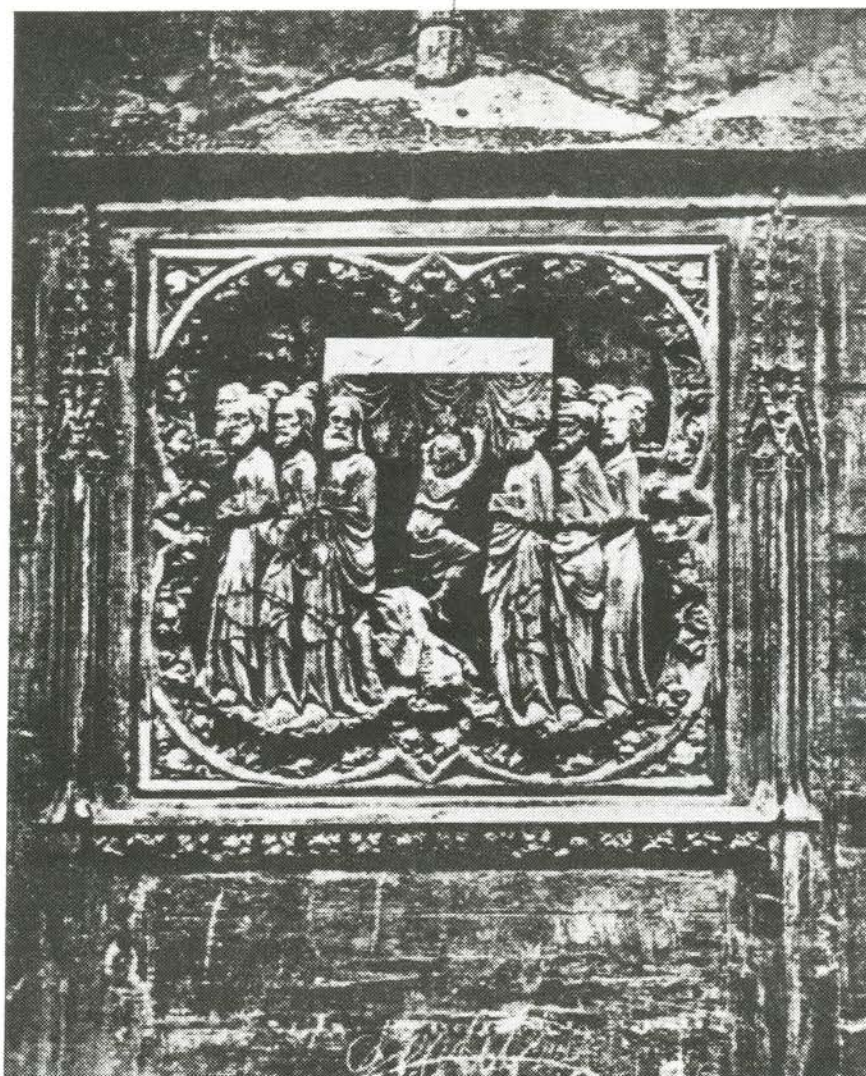
Tanken om at ændre daguerreotypiet til en trykplade bredte sig hurtigt og uden at gå i detaljer, hverken med hensyn til opfinde-re eller processer, skal her anføres nogle af de første forsøg (1839-44).

Alfred Donn 

Den første, der praktiserede  tsning af daguerreotypier, var den franske læge og universitetslærer Alfred Donn  (1801-78), der så en mulighed for nem og billig masseproduktion af illustrationer til lærebøger.

23.9.1939 foreviste han for Académie des Sciences et ætset daguerreotypi og aftryk efter samme. Daguerre var ikke begejstret og protesterede i brev til Arago mod idéen. At daguerreotypiet var et unikum, betragtede han som en fordel, der efter hans mening satte det i klasse med original kunst. Protesten vandt ikke gehør, og den 15.6. 1840 offentliggjorde Donn  sin metode, der bl.a. bestod i, at et almindeligt daguerreotypi blev ætset med salpetersyre, der kun angreb de rene s lvbel gninger, hvorved der fremstod en svag trykplade, hvoraf der kunne tages ca. 40 aftryk.

Dr. Joseph Berres, der var professor i anatomi ved universitetet i Wien, meddelte den 18.4.1840 i Wiener Zeitung, at det var lykkedes for ham at omdanne et daguerreotypi til en trykplade. Metoden var, at han ætset med salpetersyre i et daguerreotypi, der var taget på en massiv sølvplade, og at han ved denne metode kunne opnå ca. 200 aftryk. Han offentliggjorde sin metode i en lille publikation, den første, der var illustreret med fotomekaniske billeder: Photo-

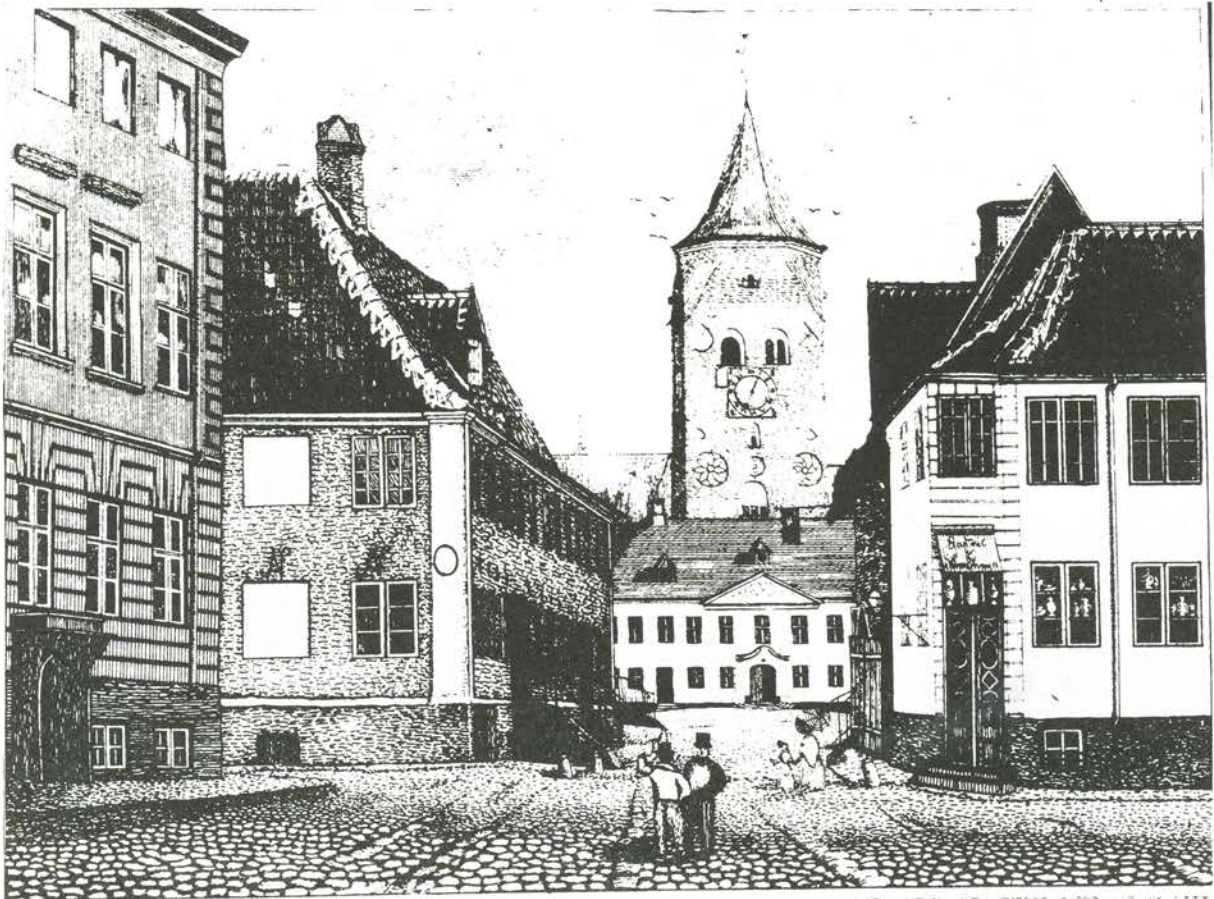
Notre-Dame de Paris (Fizeau), Excursions
Daguerriennes, vol.2, pl.24.

François Dominique Arago (1786–1853),

typ nach der Erfindung des Prof. Berres in Wien (1840), og da oplaget kun var på 200 eksemplarer, er den i dag noget af en sjældenhed (Graphische Lehr- und Versuchsanstalt, Wien).

Den 1.3.1841 meddelte François Arago (1786-1853), at det var lykkedes for den franske fysiker Hippolyte Fizeau (1819-96) at lave faksimileaftryksplader af daguerreotypier ved hjælp af elektrolyse. 1842 lykkedes det for Fizeau at ætse daguerreotypier dybere end Berres havde kunnet. Bl.a. ved elektrolytisk at belægge de lyse punkter med guldchlorid, der gjorde det muligt at ætse pladen på de mørke partier af flere gange. Ved yderligere galvanisk at forstærke pladen med kobber var han i stand til at trykke ca. 10 gange så mange tryk, som Berres havde kunnet, dvs. ca. 2000 aftryk.

Lille Torv. Århus.

Christian Piil

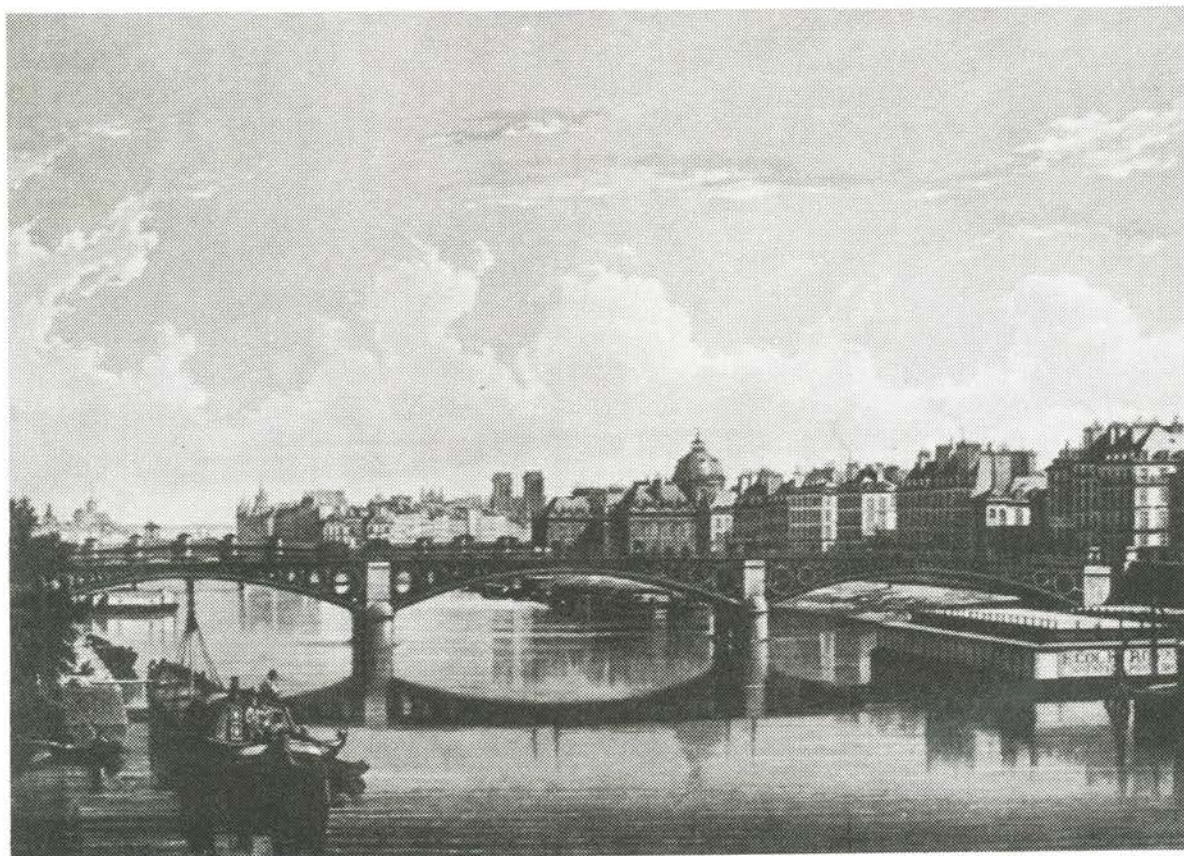
Kemigrafen Christian Piil (1804-84), af uddannelse guldsmed, var en af Danmarks første daguerreotypister. Hans interesse for reproduktionsformer gjorde ham til opfinder af kemitypien, der er en grafisk omvendeteknik, der med elektrolyse, hvilket er det samme som galvanisering, ændrer en dybtrykspalte til en højtrykspalte til brug for bl.a. bogtryk. Om kemitypien udgav han bogen: C.Piil. Die Chemitypie. Leipzig 1846.

1846-55 levede C.Piil i udlandet, hvor han bl.a. var beskæftiget med sikkerhedsgrafik på seddeltrykkeriet i Chemnitz, der dannede grundlag for bogen: C.Piil. Über unnachahmliche Wertpapiere. Braunschweig 1850. I statsbogtrykkeriet i Wien arbejdede han sammen med Alois Auer (1813-69) med ætninger af daguerreotypier og aftryk efter disse, om hvilket han udgav: C.Piil. Über das Atzen und Abdrucken von Daguerreotyp-Bildern. Wien 1855. Men allerede i 1840 havde han arbejdet med emnet, og juni 1840 bragte "Nyt Magazin" et stik af Lille Torv i Århus, daguerreotyperet og stukket af C.Piil. Billedet er gengivet i Objektiv nr.45, p.32.

Piil opnåede efterhånden så gode resultater, at nogle mente, de var på højde med Fizeaus (6). Hjemme mente mange, at udlandet havde behandlet C.Piil dårligt og taget hans ideer fra ham. Just Mathias Thiele (1795-1864), der selv havde opfundet noget, han kaldte Photoradering, skriver i sine erindringer (Af Mit Livs Aarbøger, I-II, 1917):

"Naturligvis stjal Udlandet baade Æren og Fordelen fra den ubekjendte danske Opfinder, uagtet han ved Kongens Hjælp og Understøttelse fik Leilighed til først i Leipzig og senere hos Auer i Wien at gjøre sin Hjemmelighed til et europæisk Anliggende. Da de havde lært ham kunsten af, gav de ham Løbepas, saa at han tilsidst for at leve maate redde sig ind paa Photographiens store Fæled".

Det officielle Danmark viste sin anerkendelse af C.Piils virke ved i 1861 at tildele ham fortjenstmedaljen i guld.

Pont Royal a Paris, Excursions
Daguerriennes, vol.2, pl.3.
Stykket af Martens.
Ligesom Lerebours tilskriver sig selv æren

Endelig kan anføres, at englænderen William Robert Grove (1811-96) den 17.8.1841 offentliggjorde sin metode til ætsning af daguerreotypier. Han brugte saltsyre, men opdagede, at når han ætsede dybt, forsvandt de fine linier, og ved total ætsning forsvandt billedet, når grafikerens rensede pladen. Han lavede galvaniske faksimile kopier af den ætsede plade ved hjælp af elektrolyse.

Endnu i 1850'erne var der flere, der eksperimenterede med ætsning af daguerreotypiet til brug for trykplade, men interessen ebbede ud. Sagen er, at da man havde fået metoden perfektioneret, var den forældet. Dels fordi daguerreotypi-æraen var ved at udløbe, dels fordi nye og mere effektive reproduktionsformer kom på markedet (7).

Fox Talbot

Den 8.2.1841 havde Henry Fox Talbot (1800-77) taget patent på kalotypiet, der var en videreudvikling af hans den 31.1.1839 offentliggjorte "Photogenic Drawing". Kalotypiet er et negativ, der kan kopieres med det antal positive aftryk, man ønsker. For at reklamere for sin opfindelse udgav han 1844 den første bog illustreret med indklæ-

af alle daguerreotypierne, er han yderst beskeden med oplysninger om de grafiske kunstnere, og de nævnes kun med efternavn.

bede fotografier: The Pencil of Nature. Bogen, der indeholder 24 kalotypier, har foran en indklæbet seddel med flg. tekst:

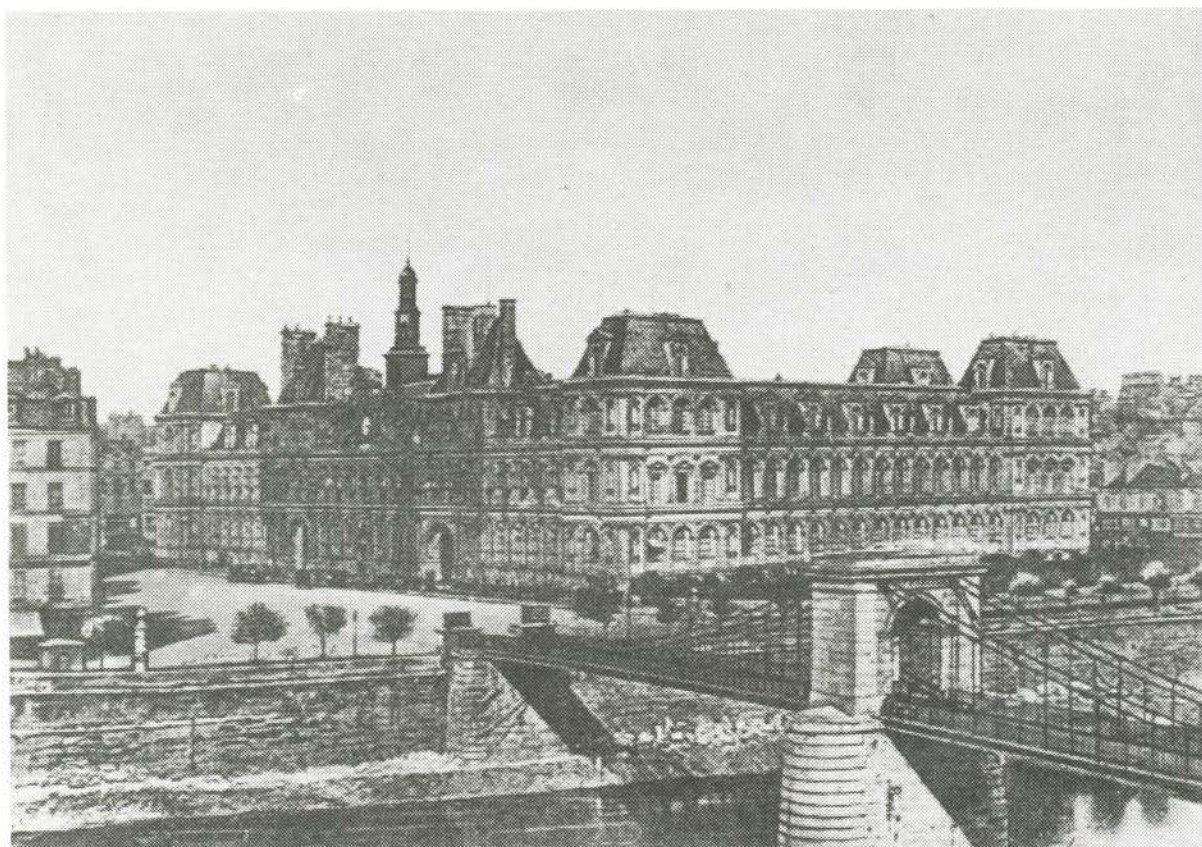
"Notice to the Reader. The plates in the present work are impressed by the agency of light alone, without any aid whatever from the artist's pencil. They are the sun pictures themselves, and not, as some persons have imagined, engravings in imitation".

Hermed hentydes til værker, der kom i de år, som f.eks. Excursions Daguerriennes.

»Excursions Daguerriennes«

De første billeder til Excursions Daguerriennes kom i 1840 og kunne købes som løsblade til en pris af 1 franc pr. stk (11). Kort- og billedafdelingen har en del løsblade, dels hidrørende fra et slagtet eksemplar (1844) og dels billeder, der oprindeligt har været løsblade. De er arkiveret i den topografiske samling (8). Billederne fremstår med en forskellig karakter alt efter hvilken teknik, der er anvendt, men fælles for dem alle er deres høje kunstneriske og tekniske kvalitet, der forbinder det bedste ved grafikken og fotografiet.

Hotel-de-Ville de Paris, Excursions
Daguerriennes, vol.2, pl. 19. (Grave par
le procédé Fizeau).

En del af billederne er litograferede efter daguerreotypi, jvf. f.eks. vol.2, pl.33.

Andre graverede i kobber eller ætsede med hånd og nogle få (3) er fremstillet efter Fizeaus direkte ætsningsmetode, skønt de ofte er meget bearbejdede af kobberstikeren. Karakteristisk for billederne er de gode mellemtone, som ikke mindst hos Fizeau suppleres med en akvatinte manér.

Excursions Daguerriennes

1841 udkom:

Excursions Daguerriennes.
Representant les Vue et les Monuments anciens et modernes les plus remarquables du Globe (9). Værket indeholder 32 prospekter med tekstblad til hvert billede (10).

1842 udkom:

Excursions Daguerriennes. I-II.
Vue et Monuments le plus remarquables du Globe (11).

Af subscriptionslisten fremgår det, at værket er udkommet i 2 formater, stort og lille. Prisen var iflg. Gernsheim 114 franc, dvs. at man fik stort set indbindingen gratis, og oplaget har i hvert fald for billedernes vedkommende ligget på ca. 2000 (12).

1844 udkom:

Excursions Daguerriennes.
Collection de Planches gravées sur acier.
Vue et Monuments anciens et modernes les plus remarquables du Globe (13).

Med dette smukke billede af Triumfbuen i Paris, stukket af Hurlimann formentlig efter Fizeau's metode, kan vi afslutte Excursions Daguerriennes-udgivelserne, der varede i 5 år. En periode i fotografiens og den grafiske tekniks historie er afsluttet for at give plads for andre og måske ikke altid så smukke reproduktioner. Under alle omstændigheder kom perioden til at danne grundlag for al senere billedreproduktion.

Arc de la Triomphe de l'Etoile a Paris.
Excursions Daguerriennes, Vol.2, pl. 25.

Kildemateriale:

- (1)
Jvf. f.eks. Maxime du Camp: Égypte, Nubie, Palestine et Syrie dessin photographiques recueillis pendant les années 1848, 1850 et 1851. Paris 1852.
Af topografiske værker med grafiske billeder udført på grundlag af daguerreotypier kan f.eks. anføres:
Collection de vues de Paris prises ou Daguerreotype, gravure en taille douce sur acier par Chamouin.
Uden år, sted. KBA har 3 eksemplarer (KBA albsmlg, 4 85, 88, 90).
Paris et ses Environs, reproduit par les Daguerreotype, sous la direction de M. Ch. Philipon.
Paris 1840. (KBA albsmlng. 4 97).
- (2)
Se f.eks. History of Photography, vol.9, nr. 4, 1985.
- (3)
Der er stor sandsynlighed for, at de har taget billedet i Vol.1, pl.8: Pyramides des Chéops.
Iflg. Bjørn Ochsner var det Goupil-Fesquet, der fortrinsvis foretog daguerreotypierne, og han tilskriver ham optagelserne til akvatinterne i vol.1, pl.50 Jérusalem, 59 St Jean d'Acree og 60 Nazareth.
Deres rejse er beskrevet i:
- Voyage en Orient fait avec (son oncle) Horace Vernet en 1839 et 1940. Texte et dessins par M. Goupil Fesquet. Paris 1843.
- (4)
Bjørn Ochsner: Fotografer i og fra Danmark, I-II, 1986.
Om Thorvaldsen daguerreotypiet, se Robert Meyer i History of Photography, jan. 1987, p. 85-87.
- (5)
Rolf Söderberg & Pär Rittsel: Den svenska fotografins historia 1840-1940. 1983.
- (6)
"Später versuchte auch Fizeau in Paris und 1855 auch C.Piil in Wien die Atzung solcher Platten, welch Letzterer die besten Resultate erzielt haben soll".
C.Schiendl: Geschichte der Photographie. Leipzig 1891.
- (7)
Fx. Henry Fox Talbots Photoglyphic Engraving proces 1852 og i forbedret udgave 1858. (se f.eks. Harold White: W.H. Fox Talbot and Photo-Engraving. The Photographic Journal, august 1979, p.163).

(8)
2, med indgang fra et seddelkartotek
(Lerebours).

(9)
A Paris chez Rittner & Goupil, Boulevard
Montmartre 15/Aubert, Gallerie Véro-Dodat
/Lerebours, Opticien de l'Observatoire,
Place du Pont-Neuf 13/ et tous le Mar-
chands d'Estampe/Bossange, Quai Voltaire,
11/Susse, Place de la Bourse, 31.
Paris 1841.
(KBA, alb.smlgn. 4 86a (HTS 11)).

(10)
Paris. Milan. Venise. Florence. Rome.
Naples. La Suisse. L'Allemagne. Londres.
Espagne. Malte. L'Egypte. Damas. Saint-
Jean-d'Acree. Constantinople. Athènes.
De 32 af 1.series (1842) vuer er indsat i
flg. rækkefølge: nr. 17, 20, 13, 14, 41, 39,
35, 42, 33, 40, 34, 36, 27, 43, 46, 31, 25,
55, 2, 4, 11, 12, 56, 59, 57, 47, 50, 9, 5,
53, 52, 54.

(11)
A Paris chez Rittner & Goupil, Boulevard
Montmartre, 15/Lerebours, Optician de
l'Observatoire, Place du Pont-Neuf, 13/
Bossange, Quai Voltaire, 11.
Paris 1842. (KBA, alb.smlgn. 4 86 og 87)

(12)
Vol.I indeholder 60 prospecter fra: Algérie.
Allemagne. Amérique. Angleterre. Egypte.
Espagne. France. Grece. Hélène (Sainte-).
Italie. Nubie. Palestine. Russie. Suede.
Suisse. Syrie.
Vol.II indeholder 51 prospekter fra: France.
Italie. Russie. Sardaigne. Savoie. Suisse.
KB's eksemplar er indbundet i mørkeblåt
shirting med titlen i guldpræget kartouche.
Der er tillige den lille pudsighed at Vol.I,
Pl. 49 Temple Hypetre dans l'Île de Philæ
og pl. 50 Jérusalem er placeret i Vol.II,
mellem pl. 44 og 45.

(13)
Med prospekter fra:
Paris. Bordeaux. Lyon. Chartres. Reims.
Fontainebleau. Versailles. Venise. Florence.
Rome. Naples. La Suisse. L'Allemagne. Lon-
dres. Espagne. L'Egypte. Jérusalem. Con-
stantinople. Athènes. Moscou. etc.
Paris 1844.
KB har et 'slagtet' eksemplar, hvis billeder
er placeret i den topografiske samling, 2
på stednavn, og et defekt titelblad.
(KBA alb.smlgn. 4 91 (acc. 1974-1041)).

Litteratur:

Ud over de i teksten anførte titler kan
henvises til bl.a.:

- J.M.Eder:
History of Photography. 1945.
Raymond Lécuyer:
Histoire de la Photographie. 1945.
Wolfgang Baier:
Geschichte der Photographie. 1964.
Helmut Gernsheim:
The History of Photography. 1969.
Helmut og Alison Gernsheim:
Concise History of Photography. 1965.
Beaumont Newhall:
The History of Photography. 1982.
Dansk Biografisk leksikon, 3. udg. 1979-84.
Bjørn Ochsner:
Fotografer i og fra Danmark til og med
år 1920. I-II. København 1986.
Thieme & Becker:
Allgemeines Lexikon der bildenden
Künstler. 1907. (fotog. genoptryk).

Solens kunst

Flemming Berendt

INTRODUKTION.

Må det være tilladt, som introduktion til vort blads første trykte farvebilleder, at citere forfatterinden Karen Blixen's ord om daguerreotypiet:

"Daguerreotypiet var den allertidligste form for fotografi, det kom frem og vakte opsigt for hundrede år siden, og var opkaldt efter franskmanden Daguerre, som var født i selve revolutionsåret 1789, og publicerede sin opfindelse ved en forelæsning i 1839. Og jeg har valgt dette navn af to grunde.

Den første grund er, at disse gamle billeder på ingen måde var, eller gav sig ud for at være, kunst. De satte deres ære i at være tro gengivelser af en realitet. I nogle gamle huse hænger endnu enkelte falmende daguerreotypier på gæsteværelsernes vægge, og de må forekomme os meget enkle og nøgterne i sammenligning med senere tiders kunstneriske og kunstfærdige portrætter. Det var vistnok i daguerreotypierne dage noget af en prøvelse at blive "taget af" hos en fotograf, - modellen måtte side ret op og ned, med en pind i nakken, i et godt halvt minut uden at blinke. Og det var vistnok kun sjældent nogen egentlig glædelig overraskelse for folk, som var vokset op med portrætmalernes menneskefortolkning, at se sig selv i fotografens gengivelse.

Prinsesse Caroline, Prins Ferdinands gemalinde, havde fået sit portræt malet mange gange i sit liv, - da hun fik det første daguerreotypi af sig selv overrakt, betragtede hun det længe i tavshed og sagde til sidst: "Ja, så er jeg mine venner meget taknemlig, fordi de har holdt fast ved mig".

Men fotografiet mødte menneskenes beklager med en standhaftig forsikring om sin redelighed: "Således ser jeg ud!"

LIDT OM DAGUERREOTYPIER.

De første daguerreotypister som etablerede sig i "Kongens København" var nødsaget til at indrette deres atelier øverst oppe under husenes tage, for at udnytte sollyset bedst muligt.

"Lysets boliger" kaldtes de i folkemunde. Kunderne, det ærede borgerskab, måtte ofte kravle ad hønsstiger og smalle gange for at nå frem til daguerreotypisternes sparsomt indrettede atelier. Det var en bydende nødvendighed for et godt resultat, at atelierens glastage var sydvendte, således at sollyset stod til deres rådighed længst muligt om dagen. Der skulle dog ikke gå mange år, før det blev teknisk muligt at indrette sig nede ved jorden.

I en annonce fra midten af 1840 erne kan man læse, med fed skrift: "Atelieret er indrettet ved jorden".

To af Danmarks første daguerreotypister, Mads Alstrup og Frederik Ferdinand Petersen, etablerede sig i 1842 og 1845. Alstrup fik bygget sig et meget primitivt skur i Kongens Have bag Herkulespavillionen. Hans pris for et portræt var 5 rdl, som han uanset vejret kunne "aftage" på godt eet minut.

Ferdinand Petersen kom først i gang sommeren 1845, også i Kongens Have. Han udviklede sig til at blive en af de allerbedste daguerreotypister overhovedet. Hans emnente guldtone og farvelægning kan stadig beundres, selv efter 144 år!

Desværre er hans opskrifter ikke bevaret, men nogle af hans og Mads Alstrups daguerreotypier vil kunne beundres i disse farvebilag.

STATUARY, STILL LIFE &c

VIEWS, ARCHITECTURE, &c

SINGLE PORTRAITS & GROUPS

MR. BEARD,
(SOLE PATENTEE)
OF THE
DAGUERRETYPE
OR
Photographic Portraiture

34, PARLIAMENT ST. WESTMINSTER,
85, KING WILLIAM ST. CITY,
&
ROYAL POLYTECHNIC INSTITUTION
309, REGENT ST. LONDON.

Here is an agent in Photography by which the much prized family Portrait the old cherished Picture may be multiplied at a trivial cost & with such exactness & truth as to establish an identity of character the minutest detail may be perfectly represented.

As well for momentary expression of countenance as for drapery in elaborate patterns. For chased Armour carved furniture, articles of Vertu whether of Marble or Silver, indeed for every description of still life the Photographic principle has been successfully employed.

The art of Photography is indeed as great a step in the fine arts as the steam engine was in the mechanical arts. it has called to its aid the highest resources of chemistry and Physics.
Edinburgh. Rev.

Could we now see in Photogenic light & shade, Demosthenes launching his thunders against St. Maccdon, or Paul preaching in Athens, with what rapture should we gaze upon impersonations so exciting. The heroes & sages of ancient times, would thus have been embalmed with more than Egyptian skill.

The progress made in bringing we might say to perfection this surprising discovery must stagger the most incredulous. The fleshy hue & tints, the play of emotion, the glow of breathing life are all embodied. Times

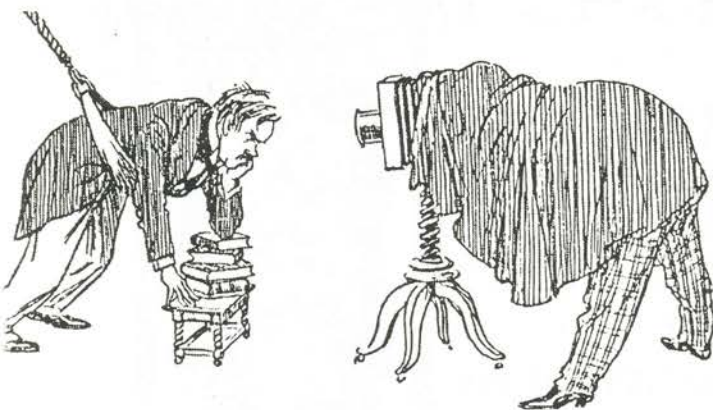
It was color that was wanting to crown the improvements. Then was obtained what had been so often sought for a speaking likeness. No matter how delicate the tint, how bright the glow, the color was communicated

Richard Beard's flotte "Trade Card".
Han var englands første daguerreotypist.

ATELIERNE.

Disse første atelier var som sagt yderst primitive. Om nogen regulering af lyset var der ikke tale. Som baggrund oftest kun et lyst og et mørkt tæppe. Det øvrige inventar bestod af en stumtjener til kundens overtøj, et bord med ternet dug for at fotografen kunne stille skarpt på pladen - og endelig det vigtigste redskab, en stol, som kunne fastholde den person, som skulle portrætteres.

Operationsstolen havde en kraftig hovedholder, boltet igennem stolens ryglæn, med svære bolte og møtrikker, nogle havde endog et halsjern. Et andet nødvendigt redskab var daguerreotypikameraet i kvart format, lig 9x12 cm, men som regel blev billederne "aftaget" på den mest økonomiske størrelse 1/6 plade, lig med 6x8 cm.

Objektivet var, når det var bedst, en Petzval-type med fast blænde.

Det ganske udstyr kunne erhverves på Store Købmagergade hos firmaet Leidersdorf, en af de første egentlige "apparatforhandlere" i hovedstaden.

DAGUERREOTYPIPROCESSEN.

Daguerreotypiprocessen er på mange måder en mønsterproces - forstået på den måde, at når samtlige operationer bliver udført optimalt, vil resultatet være en fuldendthed af finhed, detail- og tonrigdom i lys og skygge, som ikke er overgået af andre fotografiske processer.

Naturligvis vokser træerne ikke ind i himlen! Daguerreotypiet blev spejlvendt, hvilket til tider kunne gøre billedet fremmed eller endog virke komisk.

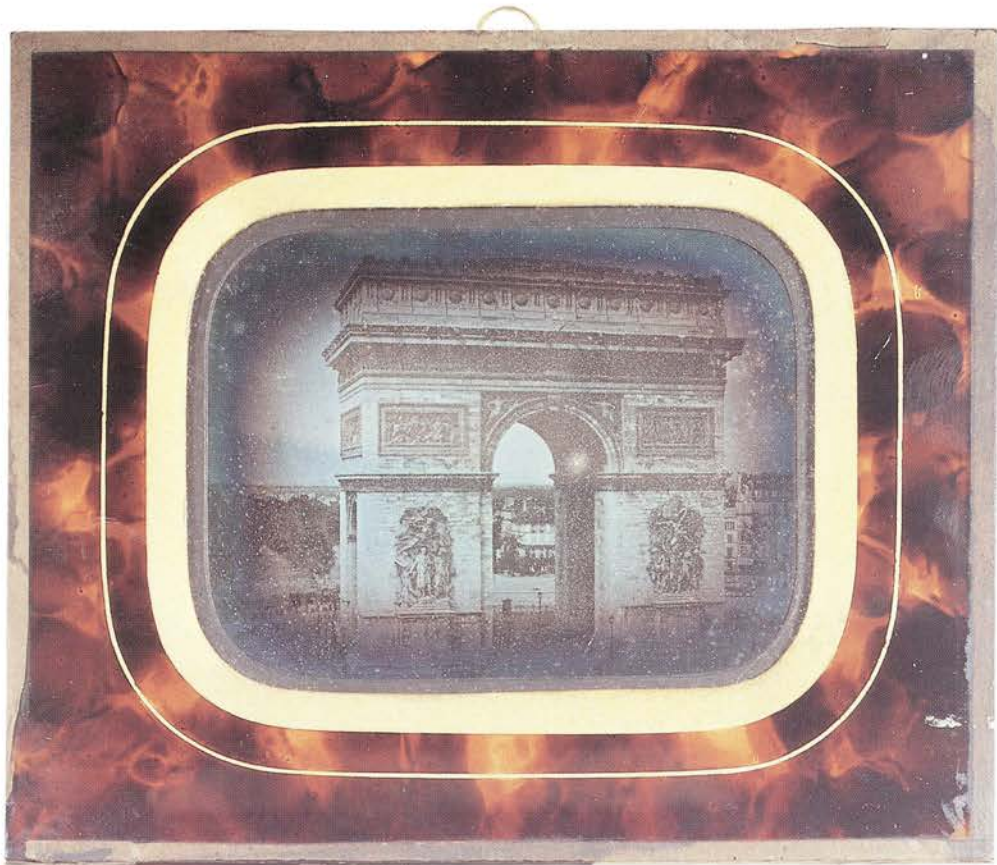
En nobel københavner, som havde mistet venstre hånds pegefinger blev "aftaget". Men da han så på daguerreotypiet, at fingeren savnedes på højre hånd - ville han ikke eje det - han var da ikke kejthåndet!

2 FARVEBILAG.

Det første farvebilag viser nogle prospekter fra Paris - magen til dem som general-krigskommissær Falbe optager og beskriver i "Lysets Spor". Derefter nogle franske, engelske og amerikanske daguerreotypier udvalgt blandt Selskabets medlemmer, Det Kongelige Bibliotek og Danmarks Fotomuseum.

1. Daguerreotypi af Triumfbuen i Paris. Ukendt fotograf, ca. 1850. Danmarks Fotomuseum.
2. Pont Neuf, Tuilleries og Louvre. Ukendt fotograf, ca. 1850. Danmarks Fotomuseum.
3. Palais Luxembourg. Ukendt fotograf, ca. 1850. Danmarks Fotomuseum.
4. Havnen i Lyon. Ukendt fotograf, ca. 1850. Danmarks Fotomuseum.
5. Amerikansk daguerreotypi. Ukendt fotograf, ca. 1855. Samling: Andreas Trier Mørch.
6. Fotograf F.W. Schmidt (1829-1903). Horsens Stentrykkeri. Atelier for Daguerreotypi og Photogtaphi. Daguerreotypiet er med buet glas, som forstørrer en smule. Danmarks Fotomuseum.
7. Koloreret daguerreotypi. Købt af Helmar Bäckström, Wien 1921. Samling: Claus Eigtved-Neble.
8. Fotograf C.F. Stelzner (1805-1894). Atelier i Hamburg. Ing. Holmboe. Samling: Jørgen Berg.
9. Daguerreotypi af englands første daguerreotypist Mr. Beard. Samling: Peter Haagen.
10. Fotograf Mads Alstrup, ca. 1845. Samling: Peter Haagen.

1

2

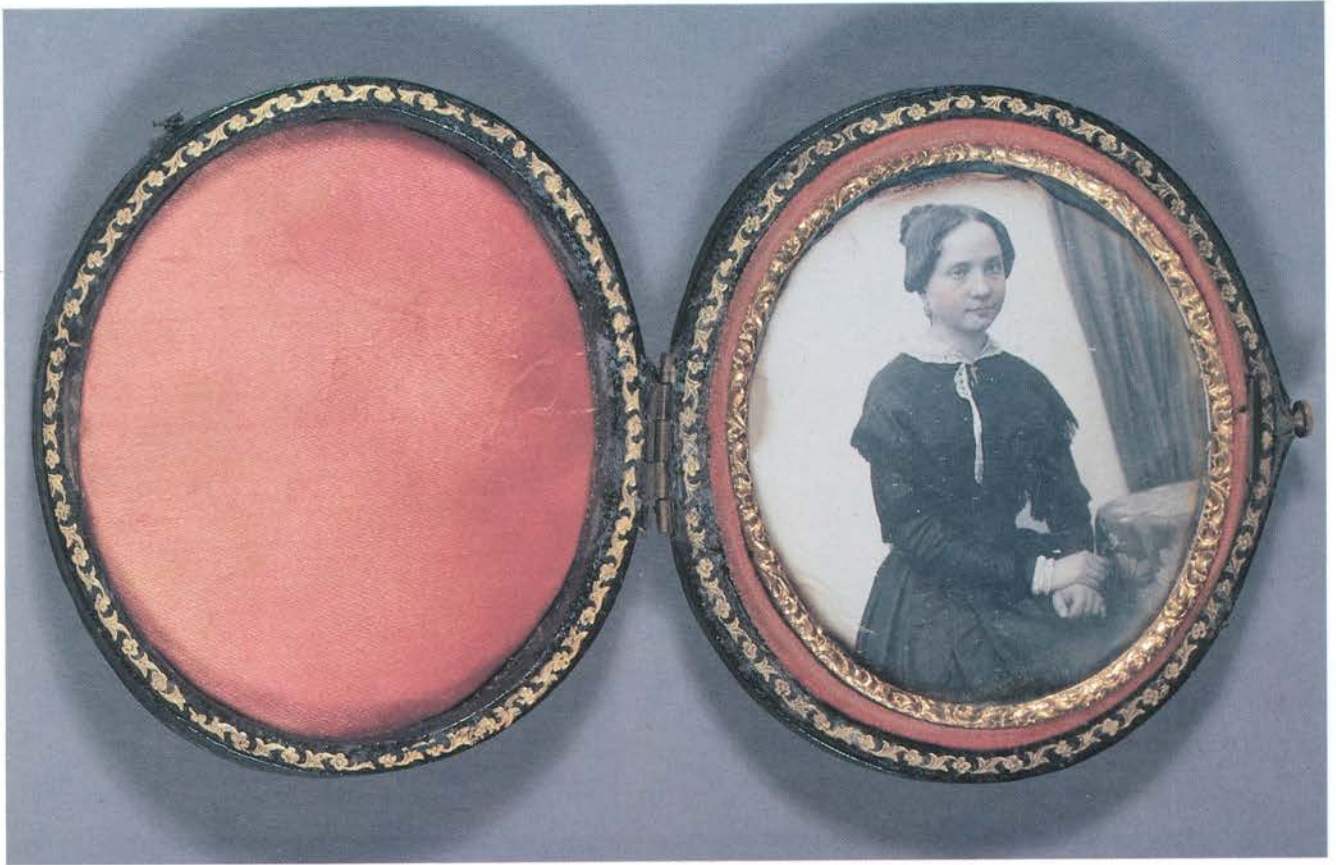
3

4

5

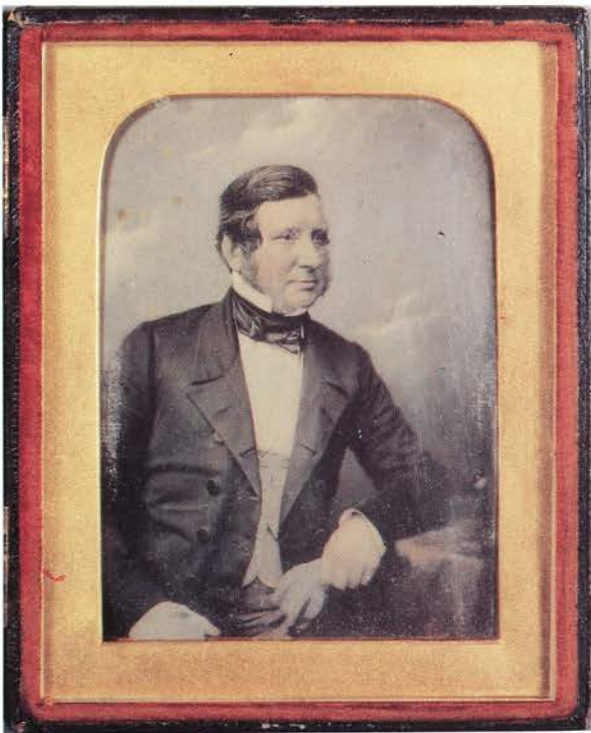
6

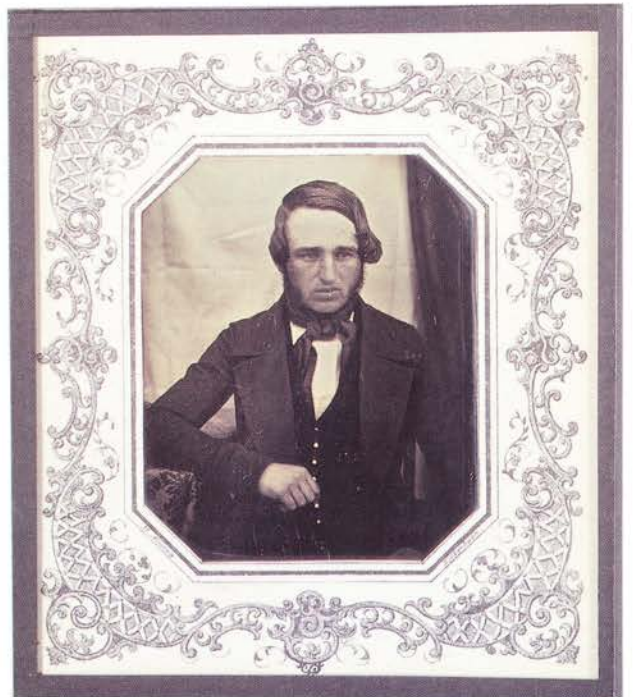
7

8

9

10

PLAUBEL

Plaubel kamera- og optisk fabrik

Frankfurt Am Main

en fotohistorie bearbejdet af Arne Hansen

Plaubel hører trods sine snart 90 års beståen ikke til de ældste pionerer indenfor den tyske fotoindustri, men alligevel har den en interessant fotohistorie, når man kigger lidt om bag kulisserne. Fabrikken blev kendt over det meste af den vestlige verden bl.a. på grund af sine Makina kameraer, samt efter 2. verdenskrig for sine Peco studio-apparater.

Min egen interesse for denne fabrik skyldes, at jeg i 12-15 år var beskæftiget med salg af Plaubel kameraer. Det nu for længe siden ophørte grossist- og importfirma Budtz-Müllers efft. a/s var i en menneskealder agent for Plaubel i Danmark.

Plaubel blev grundlagt i november 1902 af Hugo Schrader (1873-1939).

Hugo Schrader startede sin fotografiske løbebane i 1895 hos "Voigtländer und Sohn" i Braunschweig. I året 1900 blev han ansat i et andet kendt fotofirma, Dr. R. Krügener i Frankfurt. Dette firma fremstillede i 1881 det kendte lommebogs-kamera til 24 plader 3x4 cm, og senere en lang række andre kendte apparater. Det var også det firma, som i Tyskland blev landskendt for sine meget humoristiske fagannoncer. I to år var Hugo Schrader ansat hos Dr. Krügener, og det gav ham et godt grundlag for hans fremtidige inspirationer til konstruktion af egne kameraer.

I 1906 giftede han sig med en datter af sin tidligere chef, Dr. Krügener. Der er ingen tvivl om, at i starten af Schrader's egen karriere havde han et betydeligt samarbejde med Dr. Krügener. I de første år solgte Plaubel kameraer, som var forsynet med navneskilte, hvor både Plaubel og Krügener var angivet.

Plaubel-Verkaufs-Gesellschaft

Det nye firma "PLAUBEL-VERKAUFS-GESSELLSCHAFT" startede som et grossist-firma med agenturer for førende tyske kameraer og diverse tilbehør. Samtidig startede Schrader en fabrikation af egne objektiver under navnet ANTICOMAR.

1907

I 1907 fik ægteparret Schrader en søn, Goetz Schrader, som i skrivende stund stadig lever. Som voksen gennemgik sønnen en handels- og teknisk uddannelse, inden han i 1926 trådte ind i faderens firma. I 1930 overtog han fabrikkens tekniske afdeling, som stod for udvikling af nye kameramodeller. Da Hugo Schrader døde i 1939, overtog sønnen hele ledelsen af firmaet, som i 1931 var blevet omdannet til et familieaktieselskab. Sammen med sin hustru drev han firmaet på bedste måde helt frem til 1975, da de på grund af manglende arvinger så sig nødsaget til at sælge hele fabrikken til den store japanske fotokonzern DOI, som på daværende tidspunkt var Plaubel's agent i Japan.

Den største interesse for fotograficasamlere er naturligvis at vide, hvad det var, Plaubel fremstillede. Jeg har i det følgende forsøgt at bringe så meget som muligt i den rækkefølge, som de forskellige kameraer og diverse tilbehør kom på markedet.

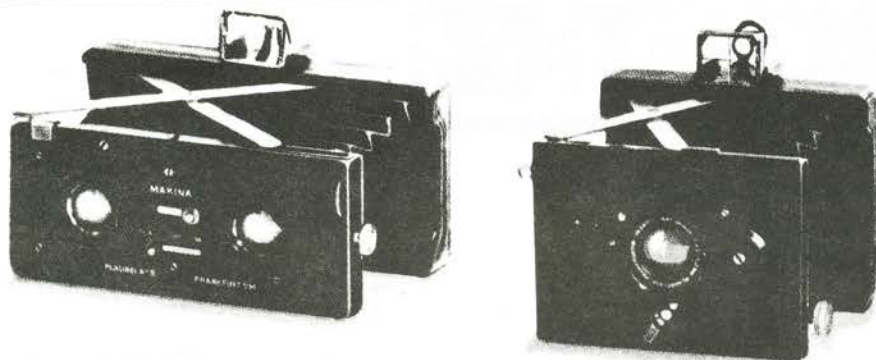
PLAUBEL- MAKINETTE

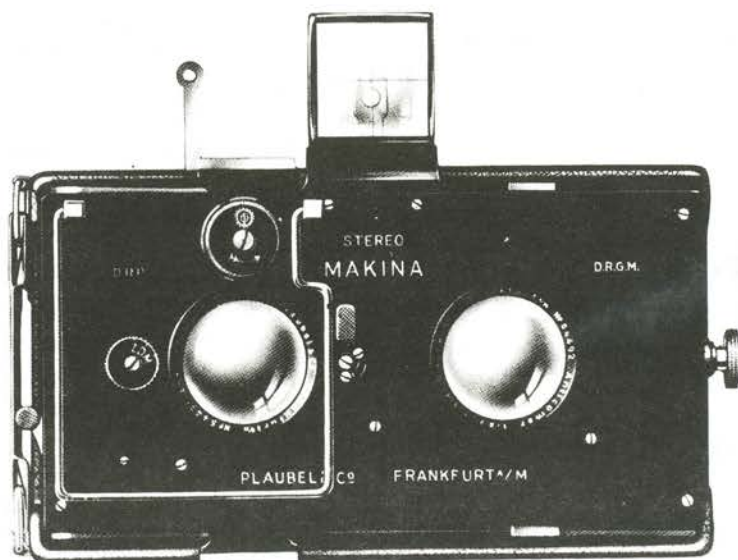
1910

I året 1910 kom det første kamera af Plaubel's egen fabrikation på markedet. Det var et 9x12 pladekamera "PRAZISIONS-PECO", forsynet med 6,8 optik, hurtigste lukkertid 1/200 sek. og luftbremse-lukker, en konstruktion, som på daværende tidspunkt var meget udbredt.

Det næste kamera havde samme betegnelse, var måske lidt mere skrabet, men nu kunne der vælges imellem tre objektiver: ANTICOMAR 1:3,2/135 mm, eller SUPER ANTICOMAR 1:3,9/135 mm, samt en TELE MAKINAR 1:6,3/250 mm.

Stereo Makina 4,5x10,7 cm og
Makina 4,5x6 cm. 1912.

Stereo Makina 6x13 cm. 1926.

1912

I 1912 kom så de to første kameraer under det senere så kendte navn MAKINA til formatet 4,5x6 cm. Et stereokamera blev også lanceret på dette tidspunkt - interessen for stereofotografering var stigende i denne periode. Den lille MAKINA blev på det tidspunkt nærmest betegnet som det, vi i dag ville kalde et småbilledkamera. Begge modeller var forsynet med saksearme, så objektivbrættet kunne trækkes frem og tilbage. Et system som blev et særkende for samtlige Makinaer. Med denne solide konstruktion undgik man rystelser i objektivbrættet. Makina 4,5x6 var forsynet med en ANTICOMAR 1:2,8/75 mm, og produktionen af dette kamera sluttede først i 1935.

Den første Makina med det fremtidige format 6x9 cm kom i 1920. Apparatet var forsynet med det nye lystærke ANTICOMAR 1:2,9/10 cm optik, compurlukker med T og B, samt lukkertiden 1/200 sek. Apparatet var desuden forsynet med dobbelt udtræk, samt matskive, optisk klapsøger og sportsrammesøger. Skarphedsindstilling og lukkerspænding samt udløser var monteret på venstre side af objektivbrættet.

Sideløbende med de nye Makinaer kom Plaubel også med et traditionelt klapkamera til 6x9 cm rullefilm, som blev solgt under navnet PECONETTE. Optik ANTICOMAR 1:4,2/10 cm, med compurlukker 1/250 sek.

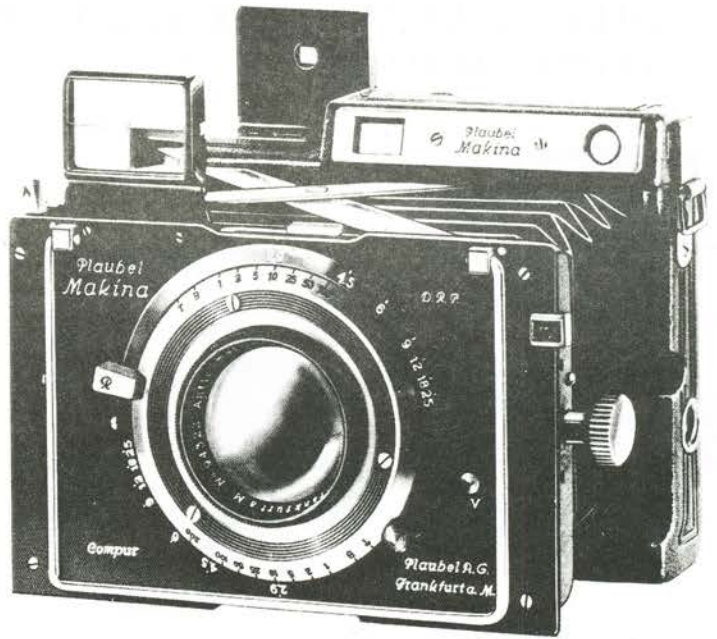
Sønnen Goetz Schrader's første egen konstruktion kom på markedet i 1931. Det var et rullefilmkamera MAKINETTE 3x4 cm til 127 film. Optikken var ANTICOMAR 1:2,7/5 cm. Compurlukker 1/300 sek., optisk søger og en lille saksearm til udtræk af optik. Det blev Plaubel's mindste kamera nogensinde, undtaget er dog et mislykket 16 mm såkaldt spionkamera fremstillet umiddelbart efter den anden verdenskrig.

1932

I 1932 kom en ny Makina, hvor optikken var en 4 linset ANTICOMAR 1:2,9/10 cm. Som tilbehør kunne leveres en rullefilmkassette 6x9 cm med mekanisk billedtællværk, således at den røde rude på bagklappen var overflødig.

Makina med firlinset objektiv og forbedret compurlukker. 1932.

Den første Makina med afstandsmåler. 1933.

Året efter kom så en af Plaubel's store nyheder, Makina II 6x9 forsynet med koblet afstandsmåler, hvilket på dette tidspunkt var en sjældenhed. Afstandsindstillingen skete ved hjælp af en stor skrue på venstre side af objektivpladen. Kameraet blev dog stadig leveret med en sports- og optisk klapsøger.

Et par år senere kom et rullefilmkamera ROLL-OP med ANTICOMAR 1:2,8/7,5 cm, lukkertider fra 1/250 sek. 16 optagelser i formatet 4,5x6 cm på 6x9 rullefilm. Koblet afstandsmåler, filmtransport koblet til billedtællerværk.

Efter en lang serie kameraer kom Plaubel så med forstørrelses- og reprojekameraet MAKIGRAPH, som blev leveret med en 103 mm dobbeltkondensator og beregnet til 100 watt lampe.

1936

I 1936 kom så Makina IIS, 6x9 cm, som blev Plaubel's helt store gennembrud. I første omgang leveret med sort frontplade, men det varede ikke længe, før den kom i forkromet udførelse. Endelig blev Makinaen leveret med udskiftelige objektiver, som gjorde det særdeles populært blandt pressefolk over hele verden. Som et af de første kameraer var hurtigveksl-fatningen monteret foran compurlukkerens lameller.

Følgende objektiver kunne leveres:
Normaloptik ANTICOMAR 1:2,8/10 cm.
Vidvinkel ORTHAR 1:6,8/7,3 cm.
TELE-MAKINAR 1:4,8/19 cm.

1945

Efter den anden verdenskrig, i 1945, kom Makina model III, som var forsynet med X-M synkronisering. I denne forbindelse sendte Plaubel Tysklands første lavvolts-elektronblitz på 1000 volt på markedet. Hidtil havde 10.000 volt været det almindelige. Denne elektronblitz var naturligvis en tung sag at slæbe rundt på. Den bestod af en stor kraftdel med 3 celler blyakkumulator og et stort lampehus til blitzrøret.

1956

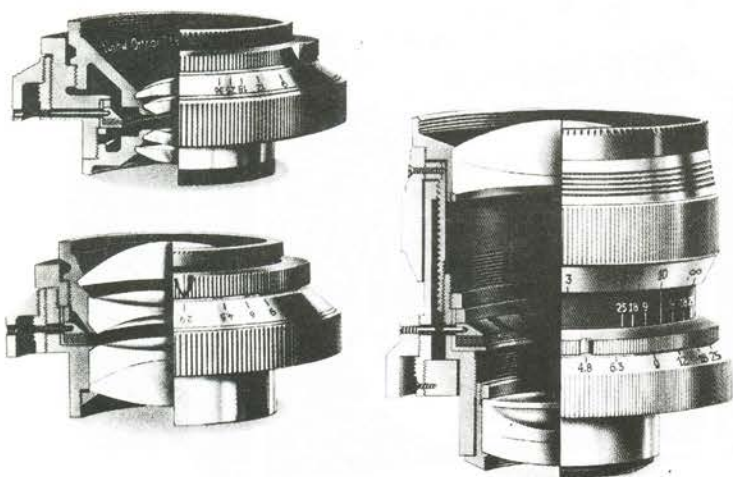
På Photokina i 1956 kom Plaubel så med den absolut sidste Makina i den gammelkendte udførelse. Betegnelsen var IIIR, og havde kun ganske få ændringer i forhold til model III.

På samme Photokina viste Plaubel et enøjet spejlrefleks 6x6 cm, som på denne messe blev særdeles beundret af fagfolk, men desværre kom kameraet aldrig på markedet. Kameraets konstruktion var sikkert 10 år foran sin tid.

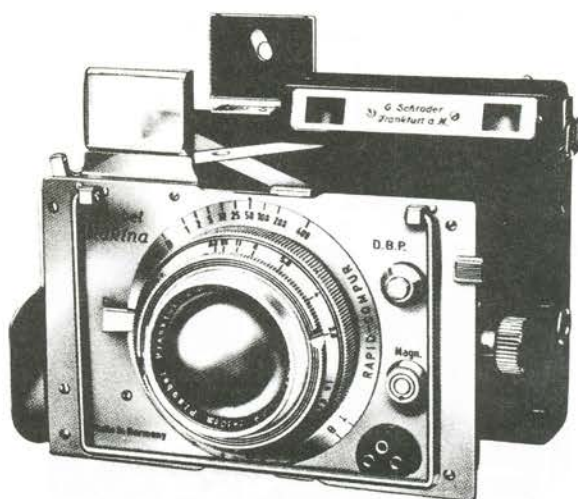
I 1960 var der et behov, især fra Amerika, for et ultravidvinkelkamera, som kom på markedet under navnet VERIWIDE 100, apparatet var forsynet med en SUPER-ANGULON 47 mm med en billedvinkel på 100 grader. Billedstørrelsen var 6x9 på rullefilm.

I 1961 kom MAKIFLEX, et 9x9 cm kamera med spaltelukker for plader og rullefilm, først og fremmest beregnet til portrætoptagelser.

**PLAUBEL FEINMECHANIK U. OPTIK
FRANKFURT/MAIN-WEST 13**

Øverst: Anticomar 1:2,9/10 cm.
Nederst: Weitwinkel-Orthar 1:6,8/7,3 cm.
Til højre: Tele-Makinar 1:4,8/19 cm.
1936.

Makinar III R. 1956.

Richtpreis DM 960.—

VERIWIDE 100

mit Leder-Bereitschaftstasche
und
Leitz-Spezialsucher

Makinette 6x7 cm. Rullefilm.
Målsøgerkamera. Prototype.
1976-77.

Allerede på dette tidspunkt var Plaubel gået i gang med fremtidens produktion, som nu kom til at bestå af store studiekameraer og ateljéstativer, samt enkelte specielle kameraer, som endnu ikke er blevet fotohistorie.

Kildemateriale:
Plaubel's 75 års jubilæumsskrift.
ASK-O-RAMA. Herning.
Diverse fototidsskrifter og Price Guide for Cameras.
Dansk Fotohistorisk Selskabs arkiv v. FB.

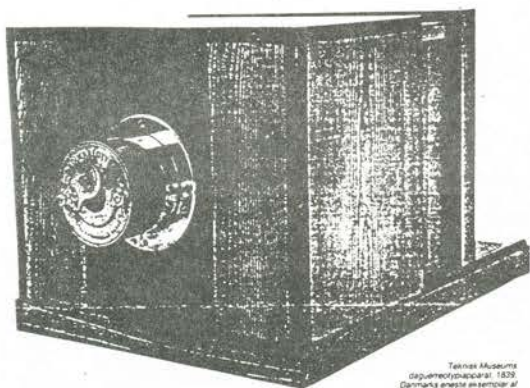
Danmarks Tekniske Museum

1. juli - 1. oktober 1989

Lørdag d. 1. juli åbnede Danmarks Tekniske Museum dørene for deres bidrag i anledning af fotografiets 150 års jubilæum. Med titlen "SOLENS KUNST", et originalt daguerreotypikamera med tilbehør, samt en stor samling daguerreotypier, suppleret med 18 forstørrelser af de beskrevne billeder i "Excursion Daguerreiennes", må succéen være hjemme. God plads og fin disponering af arealets udnyttelse er et plus.

Adskillige medlemmer af vort Selskab har udlånt daguerreotypier - samt en original udgave af Daguerres beskrivelse af processen fra 1839, der er placeret ved siden af daguerreotypikameraet. Sandelig et vingesus fra den fjerne fortid! Et legemsstort Camera obscura er opført - herinde kan man genopleve det fotografiske princip - god ide.

SOLENS KUNST

Tekniske Museum
daguerreotypikamera: 1839
Danmarks eneste eksemplar af
verdens første fotografikamera.

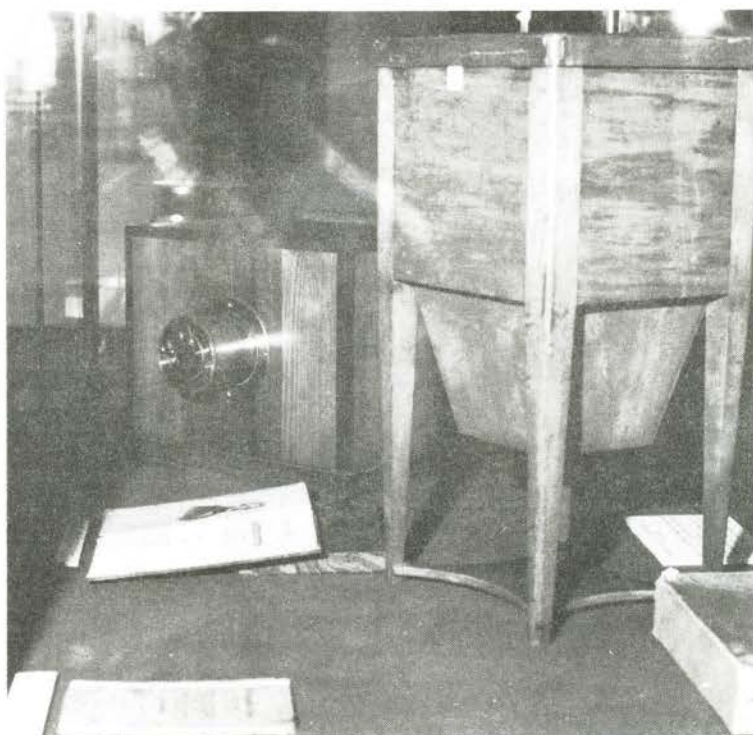
En udstilling med aktiviteter
i anledning af fotografiets 150 års jubilæum.

1. juli - 1. oktober 1989

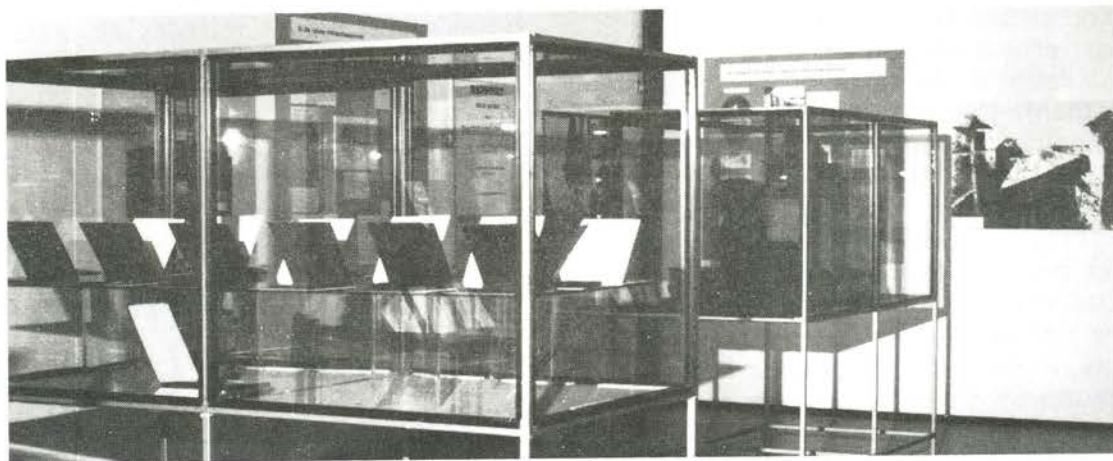
DANMARKS TEKNISKE MUSEUM

Ndr. Strandvej 23 · Helsingør · Alle dage kl. 10-17

Udstillingens plakat.

Et ægte daguerreotypikamera og en lige så
ægte procesbeskrivelse!

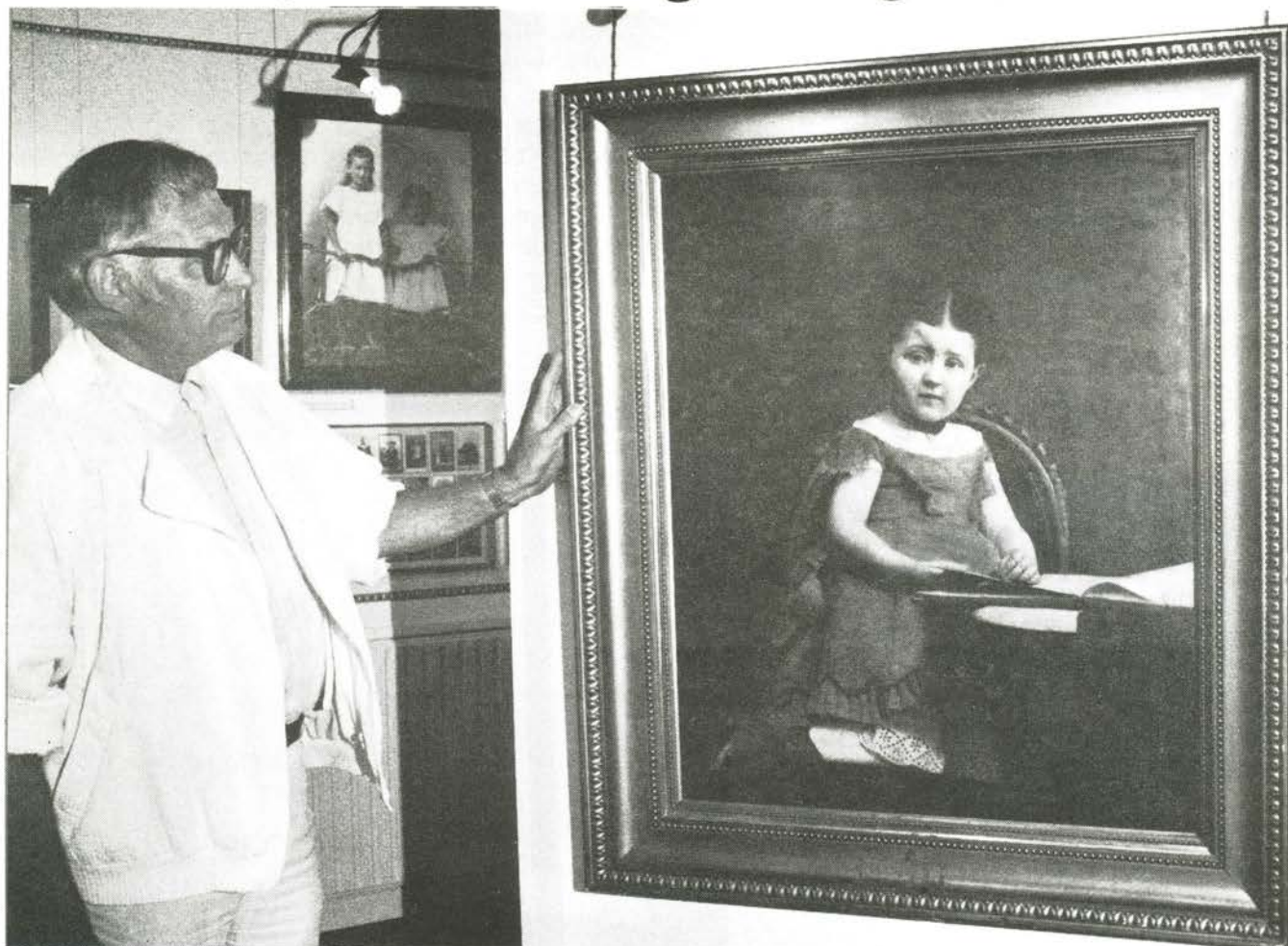

Endnu kan man nå at se denne flotte udstilling, idet den vil fortsætte et stykke tid ind i oktober måned!

Foto: F. Berendt

De piger og de drenge

Børn hos fotografen gennem 150 år

Sigfred Løvstad ved ophængningen
den 31.7.1989.

Harriet Heyman

Udstillingen "De piger og de drenge" fortsætter med stor succes. Et af udstillingens billeder forestiller Harriet Heyman (1870-1946). Harriet var datter af vekselerer, etatsråd Martin W. Heyman og hustru Pauline (f.Nathan). Hun var gift først med Charles Monies, 2. gang med Just Berg.

Harriet er formentlig omkring 5 år på billedet der blev fremstillet to store forstørrelser, der begge blev koloreret med oliefarver. Det ene blev lavet i "naturlig" størrelse - og det mindre er det viste.

For ca. 25 år siden blev det overdraget til Nationalmuseet i Ørholm. Men da giveren - Leif Monies, Frederiksberg, læste omtalen af udstillingen på museet i Ill. Familie Journal i maj 89, besluttede hr. Monies at søge billedet overført hertil.

Billedet måler, med ramme 98x114 cm, og vejer den nette sum af 14 kg. Umiddelbart ligner billedet et maleri, og er et udmærket eksempel på, at fotografen er gået maleren i bedene - netop det portrætmalerne frygtede i 1839.

**DANMARKS
FOTOMUSEUM**

MUSEUMSGADE 28
7400 HERNING

Nordsjællandsk Folkemuseum

Nordsjællandsk Folkemuseum har også i anledning af jubilæumsåret stillet skarpt på en pioner fra fortiden: Jens Poul Andersen, også kaldet "Nellerødmanden".

Museet viser en serie billeder optaget af Hugo Matthiessen i Hillerød omkring 1920 med et J.P.A. kamera. Hovedattraktionen er dog "Nellerødmandens" håndværktøj, som er i familiens eje, men venligst udlånt til museet. Museumsinspektør Flemming Beyer har med sans for detaljen genskabt et lille "værktøjshjørne", hvor man kan beundre disse smukt udførte arbejdsredskaber, præget af geniets håndslag.

Det er sandelig værd at lægge vejen om ad Helsingørgade 65 - åbent hver dag, undt. mandag fra 13.00-17.00. 42 26 43 79.

"Nellerødmandens" håndlavede værktøj.

MØNTERGÅRDEN ODENSE

"Forbryderbilleder 1867-1870" optaget af fotograf E. Rye, Odense.

I anledning af fotografiets 150 års jubilæum arrangerer museet MØNTERGÅRDEN en udstilling om fotograf Emil Rye - med hovedvægten lagt på hans fremragende optagelser af "mistænkelige" personer i visitkortformat for Odense politi.

I museet opbevares de to ældste forbryderalbum fra Odense politi dækkende årene 1867-78 med portrætter af knap 700 personer. Indtil 1870 er de optaget af Rye og derefter af dennes efterfølger, Lars Dinesen.

Udstillingen består af et repræsentativt udvalg på 48 personer. 16 stk er forstørret på "gammeldags" fotopapir og bagefter let bruntonede.

Fra d. 19. august og en måned frem kan udstillingen ses i Den Danske Provinsbanks hovedsæde på Flakhaven i Odense.

I okt.-nov. kan udstillingen ses på Møntergården. Derefter vises den på Tønder Museum i december for at ende på Svendborg Museum i marts 1990.

En fransk udgave.

Materialet omkring udstillingen vil samtidig udkomme som en smukt udformet bog på 64 sider - denne vil blive omtalt i december nummeret af Objektiv.

KATALOG

Kvartalstidsskrift for fotografi.

Museet for Fotokunst
&
Forlaget Brandts Klædefabrik
Odense

Henry Peach Robinson

150 året for fotografiets opfindelse bliver fejret af MUSEET FOR FOTOKUNST med bl.a. en samling billeder af den engelske kunstfotograf Henry Peach Robinson (1830-1901). Hans troværdighed som fotografisk sandhedsvidne er noget tvivlsom. Han mente, at man gerne måtte manipulere med sin optagelse, når det gjaldt om at opnå en vis kunstnerisk effekt - at "male" sit fotografi. Henry Peach Robinson mente selv, at han var tro mod virkeligheden. Han skrev bl.a.: "Det er ikke tilladt for fotografen at producere sine effekter ved at se bort fra kendsgerningerne i naturen, men han må bruge alle berettigede midler til at præsentere den historie, han vil fortælle, på den mest behagelige måde. Og det er hans ubetingede

pligt, at undgå det lurvede, det tomme og hæslelige, og give det valgte emne en ophøjet karakter. Jeg siger ikke at fotografien skal give de absolutte kendsgerninger, men den må repræsentere sandheden. Og sandhed er overensstemmelse med kendsgerningen eller virkeligheden - fravær af løgn. På den måde kan sandhed i kunst eksistere uden absolut iagttagelse af kendsgerninger". De omkring 100 udstillede billeder præsenterer på fineste måde hans fotografiske egenart. Hvorledes man skal forholde sig til hans "opstillinger" er op til den enkelte beskuer, men uberørt af hans billeder, og hvad de repræsenterer, er man ikke. Museet for Fotokunst har sat alle sejl til for at fejre det historiske jubilæumsår!

"Sankersen".
Albumin aftryk fra to negativer.
55,9x40,6 cm.

"Stærereden".
Tonet platinotypi. 48,3x38,1. 1900.

Fotografisk Hasselblad Center i Gøteborg

Flemming Berendt

Den 29. september indvies i Wernerska Villan Parkgatan 25 et billed- og fotohistorisk udstillingscenter.

Erna og Victor Hasselblads stiftelse er det økonomiske fundament for foretaget. Den daglige leder bliver den kendte fotograf- og fotohistoriker intendent, Rune Hassner. Museet har allerede indmeldt sig i Dansk Fotohistorisk Selskab.

Den første udstilling omfatter fotografier af tidligere modtagere af Hasselbladstiftelsens fotografpris bl.a. Lennart Nilsson, Henri Cartier-Bresson, Manuel Alvarez Bravo og Irving Penn.

Museet vil fremvise udstillinger, som giver et indblik i fotografiens 150 årige historie, samt afspejle tendenser indenfor den moderne fotografi, på såvel et æstetisk, som dokumentarisk plan.

Boganmeldelse:

Anders Linde-Laursen:

Hugo Matthiessens Kulturhistorie. Belysning og baggrunde. Format 21x20 cm. 156 s. ISBN 87-87270-31-1.

Pris: Kr. 150.00 exl. fors.

Kr. 120.00 for medlemmer af D.F.S.

Forlaget HIKUIN i Viborg påbegyndte for et par år siden en udgivelsesrække "Hugo Matthiessens Danmark", først kom billeder fra Viborg, siden Ålborg. Etnologen Anders Linde-Laursen giver den første samlede redegørelse over denne mands enestående kulturhistoriske forskningsarbejde i mere end en menneskealder.

Fotohistorisk symposium

Større udstillingsarrangementer bl.a. med Museum of Modern Art i New York er under forberedelse. Desuden vil man arrangere seminarer og forelæsninger, samtidig med at et referencebibliotek vil blive opbygget. Her vil samtlige numre af vort blad *Objektiv* være på plads.

Det internationale fotohistorikersymposium, som afholdes hvert fjerde år er henlagt til det nye museum i dagene fra den 29. september til 1. oktober.

Fotohistorikere fra hele verden vil deltage. En af hovedtalerne bliver Helmut Gernsheim, som forhåbentlig vil orientere de fremmødte om "LYSETS SPOR".

Interesserede medlemmer kan få nærmere oplysninger ved at skrive til museet, Att: Rune Hassner. ●

Det er blevet en smuk og velskrevet biografi over et usædvanligt menneske, hvis evne til at skrive et sjældent fint dansk er legendarisk. Bogen indeholder en uvurderlig redegørelse for sammenhængen mellem Hugo Matthiessens fotokampagner og hans forskning, en introduktion til bogserien.

Hugos M. brug af et "Nellerød-kamera" til hans enestående glaspladeoptagelser bekræfter med al tydelighed J.P. Andersens kamerasilde og præstationsarbejde, som har muliggjort disse fine optagelser. Bogen kan anbefales på det varmeste. ●

FLASHTRONIC SERVICE

REPARATION AF FOTO OG AUDIOVISUELT UDSTYR.
FREDERIKSBORGGADE 31. 1360 KØBENHAVN K.
01 14 62 26

Pressefotograf Erik Petersen.

-Et øjeblik i 50 år.
 Pressefotograf Erik Petersen ser tilbage.
 Format 25x28 cm. ISBN 87-983194-1-8.
 KTAS. KBH.

Fotografen som (foto-) historiker. Den 7. december 1908 tog Holger Damgaard det første pressefoto i Danmark, hans arvtager blev Tage Christensen hvis eminente brug af ny teknik blev videreført af Erik Petersen, hvis karriere begyndte den 15. april 1940, få dage efter den tyske besættelse af Danmark.

Hans mest historiske billeder - Winston Churchill, Montgomery, Paul Robeson og Louis Armstrong har gjort ham værdig til det blå stempel.

Historikeren Tage Kaarsted skriver i sit forord til bogen bl.a:

"Et pressefotos udsagnskraft beror ikke på fotografens og apparatet tekniske færdigheder, men alene på fotografens vederhæftighed. Vil han af ærligt hjerte søge at vise en billedsandhed - indfange situationer, som den neutrale reporter opfatter dem.

Jeg ved godt, at pressefotografer og journalister ikke adskiller sig fra historikere. Ingen af os kan frigøre os fra vore holdninger, men vi kan stræbe, og pressefotografer med etikken i behold kan endog søge at bekæmpe rabiate redaktionssekretærens syge blikke på oplagsparametret. Aldrig har han krænket privatlivets fred, men stedse søgt

Justitsminister Helga Pedersen giver bolden op på Østerbro Stadion.

etter en billedsandhed af noget væsentligt. Bagefter må han så finde sig i historikerens spidsfindige fortolkninger".

Erik Petersens første fotografiske erfaring var med et AGFA-BOX kamera. Filmen smuttede og en kulsort strimmel var hans første erfaring om filmens følsomhed. Senere skulle det blive glasplader og det moderne småbilledkamera, men som han selv siger:

"Det er stadig øjet bag apparatet, der gør forskellen på det mere ordinære - og BILLEDET. Det vil man huske, når historien er glemt.

TILLYKKE TIL ERIK PETERSEN og med en vellykket og flot fotobilledbog!

STEREOSKOPKLUBBEN

Stereoskobklubben ønsker fotografiets 150 års dag
DOBBELT tillykke med dette billede.
Enhvers redaktørs ønskedrøm!

KØBENHAVN før og nu - og aldrig

Frederiksstaden og Nyhavn

AF TOBIAS FABER

Det 6. bind af København før og nu - og aldrig beskæftiger sig med Frederiksstaden og Nyhavn. Begge disse områder har været et yndet motivområde for mange af Københavns kendeste fotografer. Tobias Faber står for den informationsrige tekst, som fint følger de mange dejlige fotografier bogen igennem.

Amalienborg, samt de omkringliggende palæer optager næsten 25 sider. Hermed får vi et glimrende billede af slottets mange

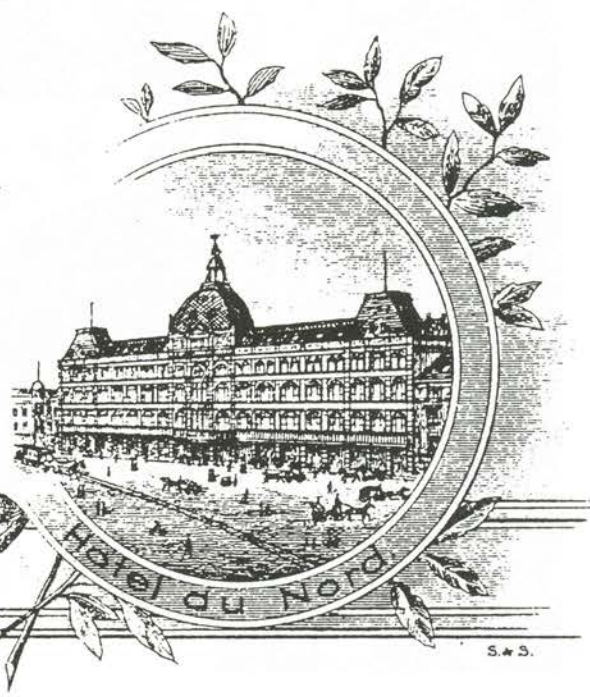
regenter, og den arkitektoniske udvikling omkring den berømte rytterstatue.

Vi har valgt nogle af Julie Laurberg (1856-1925) eminente interiørbilleder. På disse fotografier ser vi tydeligt, hvor stor en rolle det fotografiske billede spillede i det forrige århundrede.

Mange af disse royale billeder vil være at se på Danmarks Fotomuseum til næste år i anledning af dronning Margrethes 50 års dag.

Julie Laurberg's atelier på
Kongens Nytorv.

Julie Laurberg
Photograph
KØBENHAVN.

Hotel du Nord (senere "Magasin du Nord") kunne reklamere med at have Danmarks første elektriske personelevator - som her bag på et fotografi fra 1895.

Christian 9.'s arbejdsværelse i stueetagen mod haven. Det er hans usandsynligt overlæssede skrivebord, der ses i midten. Den eneste nymodens opfindelse er hans elektriske cigartænder med ledning.
Fot. Julie Laurberg. 1908. D. Kgl. Bibliotek.

Malerierne i Dronning Louises dagligstue forestiller fortrinsvis hendes egne børn. Tidens utrolige sans for nips og andre småtteriær præger Dronningens salon, og 1700-tallets gamle feltinddelinger har man set stort på ved den tætte billedophængning. Til højre bagsiden af Dronningens skrivebord, behængt med portrætter, og foran dette arrangement en divan til at hvile på.
Fot. Julie Laurberg 1908. D. Kgl. Bibliotek.

Også Dronning Louises sovegemak blev fotografet efter Kongens død. Det var uprætentløst, men venligt. Her var også mange familieportrætter, men til gengæld ikke megen gulvplads.
Fot. 1908-10. Det Kgl. Bibliotek.

Redaktion og billedtekster
BO BRAMSEN

Københavns historie - kort fortalt

»Dit og Dat«

Nyt fra redaktøren

Flemming Berendt

Det er ikke uden en vis stolthed og glæde, at meddelelsen om, at vort blad *Objektiv* har fået Kr. 10.000 fra Kulturministeriets tidskriftstøtte 1988 hermed gøres bekendt. Mange års arbejde, med tanken om, at et fotohistorisk tidskrift havde en bredere interesse, har vist sig rigtig. Takket være mange dygtige medlemmer og deres beredvillighed til at ofre tid og energi på at bidrage med læseværdige artikler har det været muligt at lave et godt blad, der nu er blevet anerkendt. Grundlæggelsen af Danmarks Fotomuseum i Herning har lige fra begyndelsen været et vigtigt fundament i det fotohistoriske forsk-

ningsarbejde, hvis største indsats til dato har været temanummeret "Lysets Spor". Respekten for det enkelte medlems personlige samlerinteresse er ingen hindring for, at viden- registrering eller fotohistoriske effekter finder vej til museets arkiver og magasiner. De mange internationale kontakter, suppleret med mine rejser, har været med til at skabe respekt omkring vort Selskabs arbejde. En særlig tak til de skiftende bestyrelser, som har givet mig sin opbakning. Må vort fælles Selskab få mange nye medlemmer, som kan føre arbejdet videre. Tillykke OBJEKTIV! ●

Landsmøde og Flemming Anholm Generalforsamling

Som tidligere år mødtes vi igen i Odense, hvor talrige medlemmer fra alle egne af landet var mødt frem til et hyggeligt og udbytterigt samvær i Odense Kongrescenter. Her havde vi ganske glimrende lokaler til vor disposition, store og elegante rum, hvor der var rigelig plads til at bevæge sig rundt, hvilket navnlig kom loppemarkedet til gavn. Desværre bliver det en engangsbegivenhed, da Kongrescentret nu skal overgå til anden anvendelse. Vi vil derfor vende tilbage til Brandts Klædefabrik, hvor man har lovet os mere rummelige lokaler, end vi hidtil har haft.

Da alle mødedeltagere var samlet, kunne formanden Niels Resdahl-Jensen på bestyrelsens vegne byde velkommen, og give en oversigt over programmet for resten af dagen. Umiddelbart efter formandens indledning blev der stillet an til loppemarked, et i den forbindelse uheldigt navn, når man betænker, hvilke herligheder, der var udstillet til salg, og i den næste time svær-

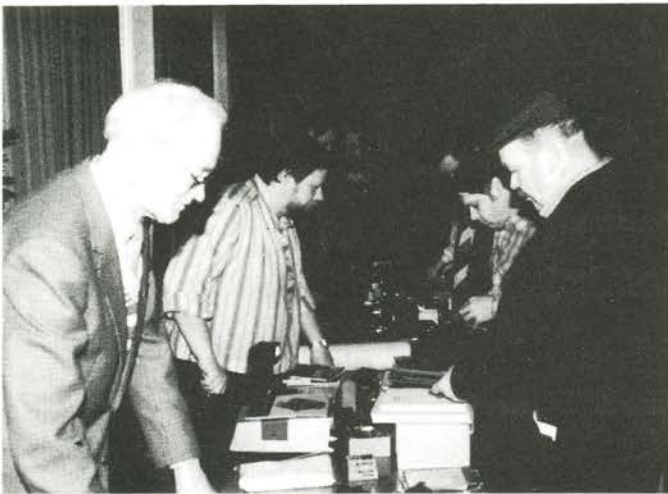
mede medlemmerne rundt mellem bordene for at se - og måske købe - de udstillede varer. Efter markedet blev der dækket op til servering af middag for dem, der havde ønsket at deltage i denne fællesbespisning.

Var lokalerne lige som vi kunne ønske det, så var middagen til gengæld en katastrofe, i hvert fald hvad hovedretten, kylling, angik. Mage til sejt og trevlet stykke fjerkræ skal man lede længe efter, så man måtte trøste sig med isen, som var dagens dessert. Mellem de to retter gav vor redaktør en lille briefing om de planer, han har for bladets virke i den kommende sæson. Blandt andet kunne han meddele, at takket være en meget gunstig aftale med en reproanstalt, ville det være muligt i de kommende to numre af *Objektiv*, at bringe et antal farvebilag af hidtil ukendte daguerreotypier, udlånt af bl.a. medlemmerne - affotograferet vederlagsfrit af Poul Pedersen i Århus.

Niels-Ove Rolighed takker Jan Klinksgaard for mange års ihærdigt arbejde for DFS.

Det flotte loppemarked beskues.

Foto: Kaj Kempel

En række artikler og nye historiske oplysninger omkring Fox Talbot er under udarbejdelse, ledsaget af illustrationer fremstillet efter de gamle metoder fra 1840-41. En hyldest til Talbot, der jo i lige så høj grad, som Daguerre fortjener at mindes i disse år, da han jo samtidig med sin franske konkurrent faktisk lagde grunden til papirfotografien, der jo var forudsætningen for massefabrikation af fotografiske billeder, som vi kender det i dag.

Endvidere kunne Flemming Berendt bringe den glædelige meddelelse, at vort blad *Objektiv*, nu var blevet anerkendt på officielt sted, som et kulturelt værdifuldt tidsskrift. Det var vel en OPMUNTRING!

Til sidst udtalte F.B. sin TAK til de mange medlemmer, der har lettet ham arbejdet ved at påtage sig ulejligheden med at oversætte breve, artikler og andet stof til *Objektiv* - et meget tidskrævende arbejde -

eller ved at have leveret selvstændige artikler om fotografiske emner til bladet. Desuden takkede han for den økonomiske støtte - uden hvilken et blad af denne art ville være umuligt at fremstille!

Derefter fik Flemming Anholm ordet for et humoristisk causeri om bestyrelses- og andre medlemmer, et indlæg der blev hilst med livligt bifald.

Så var det tid til generalforsamlingen, der forløb i skøn harmoni, og det kan indledningsvis noteres, at næsten alle punkter på dagsordenen blev godkendt med akklamation, bortset fra en "meningsmåling" under punkt Kontingent. Bestyrelsen havde foreslået uændret kontingent, medens nogle af de tilstedeværende medlemmer godt kunne gå ind for en forhøjelse. En evt. forhøjelse blev udskudt til næste år.

Formanden kunne nævne i sin beretning, at medlemstallet var tæt på de 350, med deraf følgende større indtægter. Når det forløbne år ikke har givet større "overskud" hænger det sammen med indkøb af et komplet computer-anlæg til redigering af bladet, samt de ret bekostelige temanumre, som ikke indeholder nogen form for reklameindtægter!

Den siddende bestyrelse havde erklæret sig beredt til at lade sig genvælge, med undtagelse af Jan Klinksgaard, der havde ønsket at udtræde på grund af andet foreningsarbejde, men som stadig vil være aktiv repræsentant for Selskabet i Sønderjylland. Alle de øvrige bestyrelsesmedlemmer blev genvalgt, og desuden nyvalgte KAJ KEMPEL fra Vejle og SVENN HUGO fra København. Også vore to revisorer Niels Magnussen og Ole Fjeldgren havde ønsket at slutte deres mangeårige arbejde med revision. En TAK til dem!

Disse blev erstattet af JES ASMUSSEN, Hjørring og LARS SCHÖNBERG-HEMME, Asaa. Bestyrelsessammensætningen fremgår af indholdsfortegnelsen.

Derefter kunne dirigenten, Jens Hammeken erklære generalforsamlingen for afsluttet og takke de tilstedeværende for god opførsel. Efter en kort pause kunne Andreas Trier Mørch byde velkommen til det traditionelle formidlingssalg, hvor talrige mere eller mindre sjældne objekter "kom under hammeren", uden at tage skade. Købelysten var betydelig, og det lykkedes da også Andreas at kradse et betydeligt beløb ind til foreningens kasse i form af salærer. Så var dagens omfattende program udtømt, og deltagerne begyndte så småt at tænke på retræten, og tilfredse, men trætte, nåede vi hjem efter en begivenhedsrig og fornøjelig dag. På gensyn næste år i ODENSE den 28. april! ●

Mødereferat

Torsdag den 18. maj var medlemmer af D.F.S. indviteret til Konservatorskolens grafiske afdeling for at få et indblik i skolens undervisningsform og muligheder, samt at få forevist andet års elevernes tekniske færdigheder.

Mogens Koch og Jesper Johnsen var aftenens værter. De mange fremmødte fik indledningsvis af Mogens Koch en kort orientering om skolens arbejdsområder og dens undervisningsform.

Herefter blev de små, men velindrettede lokaler fremvist, og man kunne stille sine spørgsmål, som kyndigt og venligt blev besvaret. De unge mennesker bød herefter på en forfriskning, inden elevernes restaureringsarbejder blev fremvist.

Det var imponerende, at se hvad kemi, lærdom og håndelag kan udrette af fotografiske mirakler. Måtte dog bevilgende myndigheder snarest få øjnene op for, hvad der endnu kan reddes af dokumentariske og uvurderlige fotografier. PENGE PÅ BORDET, NU!

Som et ekstra indslag blev den af Flemming Berendt og Poul Bunin optagne videofilm med Bjørn Ochsner vist. Det var tydeligt, at denne optagelse, foretaget få uger før hans død, virkede stærkt på de fremmødte. Senere er filmen blevet vist for personalet i Kort- og Billedafdelingen på Det Kgl. Bibliotek. ●

Møderækken:

Torsdag den 21. september

Medieforbundet - Fotografisk Landsforbund, arrangerer lørdag d. 16. september en busstur til Danmarks Fotomuseum i Herning. Er du interesseret i at komme med kan tilmelding ske hos Knud Christensen, Poppelhusene 28, 2600 Glostrup, telefon 42 45 48 69.

ROLLEIFLEX og Ørsted-Bagger er næsten et synonym. Hans kærlighed og interesse for disse pålidelige og "klodsede" metalvidundere, som beherskede det avancerede amatørmarked i næsten en menneskealder, er kendt af enhver i Selskabet. Der kommer Rolleiflexer på bordet denne aften!

Fortegnelse over de af medlemmerne udbudte fotografika ved Nr. formidlingssalgst Lørdag den 29 April 1989.		Min.Pris.
1. Box- Tengor 6x9 type 55/2	B	70
2. Bilora Bonita 66 2 øjet box	B	45
3. Box- Tengor (Baby box)	B	230
4. Ikonta 6x9 Novar, type 521/2	B	80
5. Contessa Nettel, 116 film	B	90
6. Picolette VP	B	110
7. Kodak vest pocket, model B, m. griffel	B	140
8. Leica- meter MC, +forstærkerelem. m. etui	B	250,-
9. Optik: Voigtlander Heltar 4,5/15 cm. m. Press- Compur	B	175,-
10. Leitz kuglehoved FOOMI (lille)	A	200
11. Leitz blitz, CEYOO	B	120
12. Leitz Hilfsgerat "Besal", incl. 3 mellemringe: Elmer 5 cm. 1: 1,5- 2- 3 i rød kasse	B	150,-
13. Leitz, optisk nærindstilling NOOKY (Elmar 5 cm)	B	150,-
14. Rodekasse		275
15. Stereobetrægter		110
16. Stereobetrægter "The Vista Scope"		160
17. Baby Rolleiflex No. 133276 tidlig model + BT	A/B	1200,-
18. Teaterkikkert, perlemor		140
19. Samoca 35 III, Japan 1950	A	200,-
20. Teaterkikkert, Chevalier, Paris		325
21. Plaubel 6x9 rullefilmkam.	B	200,-
22. Teaterkikkert		250
23. Messingoptik, Euryscope	B	175
24. Messingoptik, Euryscope anastigmat	B/C	225
25. Ernemann Liliput stereo+ kass+ æske	A/B	1500,-
26. Tessar 4,5- 18 cm.	A	300
27. Rolleiflex No. 271699	C	300,-
28. Heliar 4,5- 21 cm.	A/B	400,-
29. Leitz Hektor 13,5 cm. Nr.539307 + BT	B	600,-
30. Plaubel 6x9 rullefilmkam.	B	200,-
31. Ernemann Heag I 6x9, plad.+ kass.+ æske	A/B	300,-
32. Canon 135 mm. f.3,5 39 gevind + BT	B	500,-
33. ED. Liesegang messingoptik		525
34. Rolleiflex No. 334208 + BT	C	450
35. Rolleicord Art- deco+ BT	B	375
36. Exata A, (første mod.) 1/25- 1/1000+ BT, lukker?	B	750
37. Leitz nærindstiller til Summar+ Hektor	A/B	600,-
38. Ernemann 6x9 reflex Tessar 4,5- 12 cm. Kass+ taske	A	1000,-
39. "Robot" med skorsten, Xenar 2,8/38mm. Danm. flyv.	B	250,-
40. Meyer "Telefogar" 3,5/90 bajonet altix?	A	500,-
41. 2 stk. Agfa Billy Record og 2 stk. Agfa Billy Clack	B	90
42. 1 Zeiss Netar og 1 Zeiss Ikon		150
43. NEO-FOT (dansk bakelit 4,5x6 cm.)	B	100
44. Kodak Duaflex IV (brunt metal) 6x6	B	70
45. Icarette 6x6 ca. 1920. Tessar 6,3- 7,5 cm.	B/C	250,-
46. Kodaslide stereo viewer (bakelit)	A/B	300,-
47. Argus C3 Cintar 3,5- 50 mm.	B	200,-
48. Altix Trioplan 2,9- 50 mm.	B	325
49. Epsi pladekamera 9x12. Indv. pol.træ, udv.matskive	B	230
50. Zeiss Ikon "Calara", nyt	A	200,-
51. Voigtlander VITO CL, nyt	A	250,-
52. Kodak vest pocket	B	150,-
53. Revolverseger til Zeiss Movikon 16mm. 1940- 1950, Carl Zeiss Jena i sort lak.	C	100
54. Leitz Elmar 4/90 C.O.L.L.	C	500
55. Rolleicord	C	1000
56. Vekselslæde Leitz i org. embl.mellemsnekke for 50mm. Elmar, 2 mellemringe "B" og M1:1, 1 nyere mellemsnekke for Elmar 50mm.	B/C	400,-
57. Novoflex bælg m. Noflexar 3,5/105mm.	A	300
58. Objektiv Goerlitz 9/160mm. weitvinkel aristostigmat	A/B	250,-
59. Objektiv Koss Resolux 3,5/50mm. forstørrelsesobj.	A	200,-
60. Objektiv Angenieux 2,5/90mm. koblet for Leica, gevind	B/C	150,-
61. Zeiss Ikon Ikonflex Ia 2øjet 6x6 m/Novar 1:3,5/75mm.BT	B	350,-
62. Zeiss Ikon Maximar 207/1 9x12 pl. kam. m/db.udtræk og Dominar 1:4,5/13.5cm. i Compur lukker	B/C	500,-
63. Zeiss Ikon Super Ikonta 532/16m. coatet Tessar 1:2,8/80mm. i synkro Compurlukker m.M/X synkr.BT	A/B	400,-
64. Zeiss Ikon Contaflex I 861/24 m. Opton Tessar 1:2,8/45mm. og blitzsko BT	B	1900,-
65. Zeiss Ikon Contina LK m/Color pantarl:2,8/45mm.	E	400,-
66. Olympus Pen-EE halvformat BT	B	150,-
67. Rodenstock Rodagon forst. obj. 1:5,6 f. 300mm.	A	200,-
68. Zeiss Ikon Nettar 518/2 6x9 m/Novar 1:4,5 105mm.	A	750,-
69. Zeiss Ikon Contina 2a. /Novar 1:3,5 45mm. BT	B	200,-
70. Verax pl.kam. 6x9m. db. udtræk og Steinhell Unofokal 1:4,5/10,5cm. i Compur luk. Pakfilm kass. medf.	B/C	250,-
71. Ernemann Heag 9x12 pl. kam.	B	350,-
72. Zeiss Ikon Cocarette 519/2 6x9 m/Tessar 1:4,5/10,5cm. i Compurlukker	C	300,-
73. Gunkamera KE-3E fra Bell&Howell m/filmkass. og kopi af vedl.forskrift. Kam. været anv. i F100 fly	B	300
74. Universalseger (Leitz type V100H) Imarect?	B/C	150
75. Ica Stereolette + kass.+BT	B	175
76. Retina Reflex IV Xenon 1,9, let def.	A	1200,-
77. Zeiss Movinette 8B, Triotar	A	1725
78. Retina II Xenon 2,8 + BT	B/C	250
79. Retina I Tessar	B	160
80. Gardinlukker til ø 55mm.	B	250,-
81. Gardinlukker til ø 72mm.	A/B	200,-
82. Agfa Memo 24x36 + BT Rapid	A	475
		225
		200
		275

Formidlingsalg

Lørdag den 28. oktober

DANMARKS FOTOMUSEUM
MUSEUMSGADE 28
7400 Herning.

KL: 9.30. KAJ KEMPEL BYDER VELKOMMEN - HVOREFTER
MUSEUMSLEDER S. LØVSTAD VISER DE NYESTE
KLENODIER BL.A. AF DE DEPONEREDE TING
FRA NATIONALMUSEETS DEPOT I ØRHOLM.
MUSEETS Udstillinger beses.

SAMTIDIG ER DER EFTERSYN PÅ DE UDBUDTE
TING TIL FORMIDLINGSSALGET.

KL: 12.00 MIDDAG SERVERES PÅ ULDJYDE-KROEN.
MENU: KALVESTEG STEGT SOM VILDT, SAMT EN
LÆKKER DESSERT. IALT KR. 75.00.

Uldjyde-kroen

Lind Hovedgade 16, Lind . 7400 Herning

TILMELDING: KAJ KEMPEL. OVERAGER 10. 7120
VEJLE Ø. TELEFON. 75 81 45 11. SENEST DEN
1. OKTOBER.

KL: 13.00 DET STORE OG FLOTTE LOPPEMARKED ÅBNES.

KL: 15.00 DØRENE ÅBNES FOR ET USÆDVANLIGT FORMID-
LINGSSALG MED MANGE OVERRASKENDE KLENODIER.
HUSK AT KØB OG SALG ER PÅ EGEN RISIKO OG
ANSVAR IFØLGE VORE REGLER.

KL: 17.30 ALMINDELIG OPRYDNING.

Formidlingsalg
Jyllandsmøde i Herning

Formidlingsalg Loppemarked

Lørdag den 30. september

Vi indleder sæsonen med årets første loppemarked.

Kl. 13:00 Medlemmerne kan opstille deres "loppeting".

Kl. 14:00 Dørene åbnes til slaraffenland.

Kl. 17:00 Vi holder spisepause. Let anretning kan bestilles ved mødets begyndelse.

Kl. 18:00 Det store formidlingsalg tager sin begyndelse under de sædvanlige betingelser og anført af Andreas Trier Mørch.

Torsdag den 19. oktober

Lidt forsinket vil D.F.S. denne aften fejre fotografiets 150 års dag.

Aftenen vil forme sig som en hyldest til Daguerre med skiftende indslag. Hovedtemaet fremføres af museumsleder Sigfred Løvstad fra Danmarks Fotomuseum. En usædvanlig flot diasserie fremstillet i Japan er skænket museet af den danske importør af Canon, Paul Westheimer.

Serien beskriver fotografiens og dermed kameraets 150 årige historie. Løvstad vil kommentere de viste billeder. Til sidst vil Niels Resdahl-Jensen fortælle lidt om sit besøg på Niepces museum i sydfrankrig, og vise billeder fra en periode, som ligger endnu længere tilbage i tiden. Vi håber på et stort fremmøde.

Torsdag den 16. november

Kurt Andersen, medlem af selskabet siden 1980, har opbygget en flot samling af gamle fotografiapparater, som han vil fortælle lidt om. Dele af samlingen vil blive præsenteret - en rigtig mekanik-aften!

TORSDAG DEN 7. DEC.
Klokken 19:00

Årets julemøde begynder klokken 19:00. Aftenens højdepunkt vil være et usædvanligt stort formidlingsalg. Det er lykkedes at fremskaffe adskillige sjældne og fine apparater, som vil komme under hammeren. Kaffe, the og julebag på Selskabets regning. Vel mødt til dette års sidste møde! ●

AKTIVITETS OVERSIKT 1989

Dato	Sted	Aktivitet
SEPTEMBER		
		Landskonferanse: "NyTek"- projektet Fotobevaring. Foredrag, workshops
6.9.- 31.12.	Preus Fotomuseum, Horten	Udstilling i galleriet. Udstiller ikke fastlagt Udstilling: "ET ØYEBLIKK". Fra museets samlinger.
21.9.- 22.10	Fotogalleriet	Udstilling: JOHN ERLING RIISE
OKTOBER		
26.10.	Fotogalleriet	Udstilling: MORTEN ANDERSEN/STEIN BUHOLM
NOVEMBER		
		Nordisk symposium "FOTOGRAFI-SAMFUNN- MUSEUM". Fotobevaring.

DANSK MUSEUMSTJENESTE

Istandsættelse af Ancient Fotografi, Daguerreotypier og Grafik for Arkiv, Forskning og Udstillinger, m.m. Tekniske Artikler.

RØDKÆLKEVEJ 118. DK 2600. Tlf. 02 45 65 85

Genudgivet i Serigrasi Anno 1975
af Lunøe Serigrasi og Mogens von Haven

Hvad kan Fotografen gøre for det?

Alle kender Knold og Tot...

Nogle ved sikkert, at de to slemme knægte i virkeligheden er et par bedagede oldinge fra forrige århundrede, som først blev navngivet Max og Moritz...

Men de færreste ved vel, at deres ophav var den tyske tegner, humorist og satiriker Wilhelm Busch, der levede fra 1832 til 1908.

Wilhelm Busch begyndte at tegne sine højst personlige humoristiske billed-suites i "Fliegende Blätter" i 1859. Især vandt han international berømmelse med sine serier om Max og Moritz.

De to små banditter lever stadig i dagens tegneserier i fineste form, omend tegnet af andre kunstnere og under andre navne. Ægte tegneserieveteraner, ældre end både Tarzan, Den gule Dreng og alle de andre...

På disse 100-årige blade har Wilhelm Busch satiriseret over fotografernes præstationer med sin spidse pen.

Vi ka' li' at handle

CENTRUM FOTO
Specialforretning i nyt og brugt fotoudstyr

ISTEDGADE 24. 1650 København V. ol 21 61 67

Hvad kan Fotografen gjøre for det?

Man har ofte saa meget at udsætte paa Fotografene, men høilig med
Arette. Fotografen er egentlig Maler, thi

han tegner

og laserer,

ILFORD
PHOTO

han vælger den rigtige Afstand for Guldstøi

og nye Salte.

NJAL FOTO

NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. - (01) 54 55 90

Han arrangerer de Uysforlovede, og Gruppen vilde være aldeles vellykket, hvis ikke det mandlige Kunstobjekt paa egen Haand havde skubbet den højre Anderextremitet for langt ud i Forgrunden.

Her er Frøken Adelse i Begreb med at lade sig fotografere til sin Ferdinand.

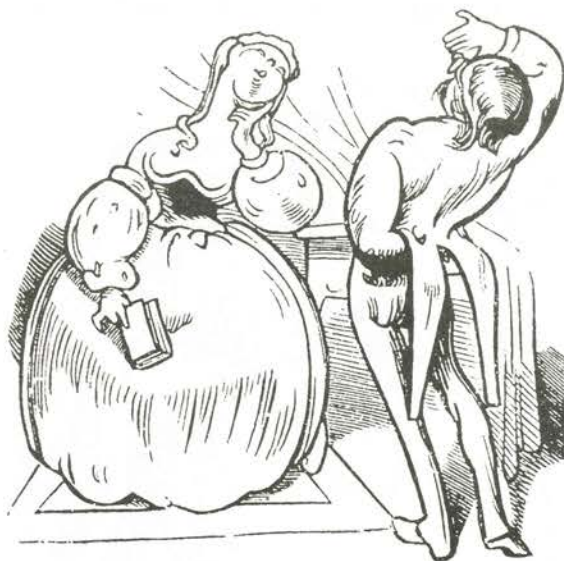
REIMANN'S fotoservice

ABEL CATHRINES GADE 25 . 1654 KØBENHAVN V

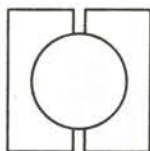
TLF. (01) 24 62 70 .

Fotografen gaaer frem med den yderste Omhyggelighed.

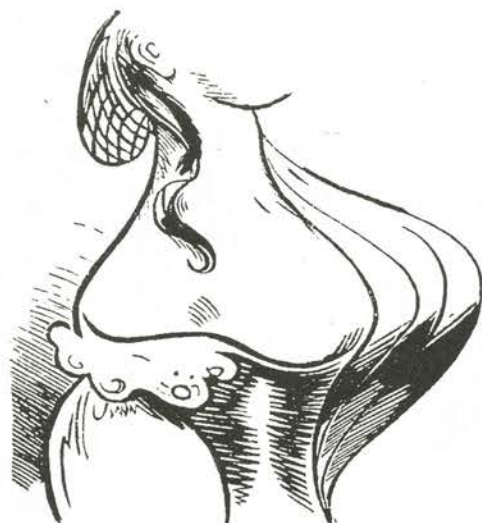

Nu er endelig Stillingen ordnet til hans Tilfredshed.

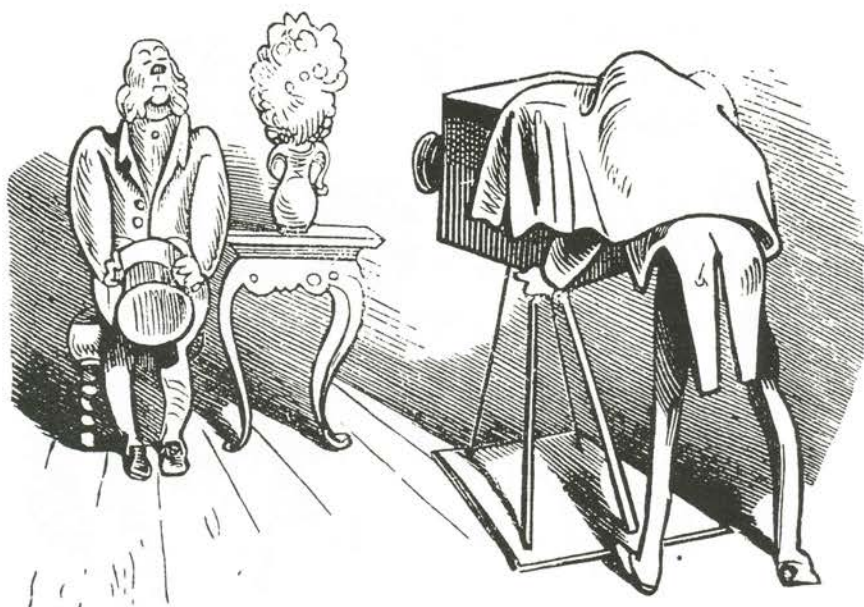

KODAK & H-COLOR

DE FORENEDE FOTOLABORATORIER A/S

Men hvad kan han gøre ved, at et ømt bevæget Hjertes uophørlige
Bølgegang tilveiebringer et mindre godt Resultat?

Ogsaa den unge Petersen vil lade sig fotografere.

Apparater fra tiden

FAG-FOTO

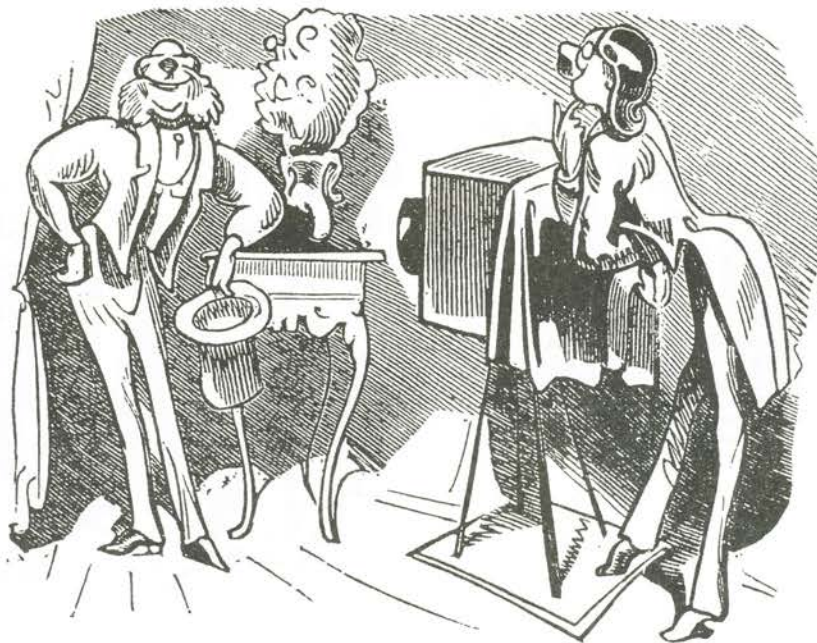
Frb. Allé 29

KØB-SALG-BYTTÉ

01-22 44 91

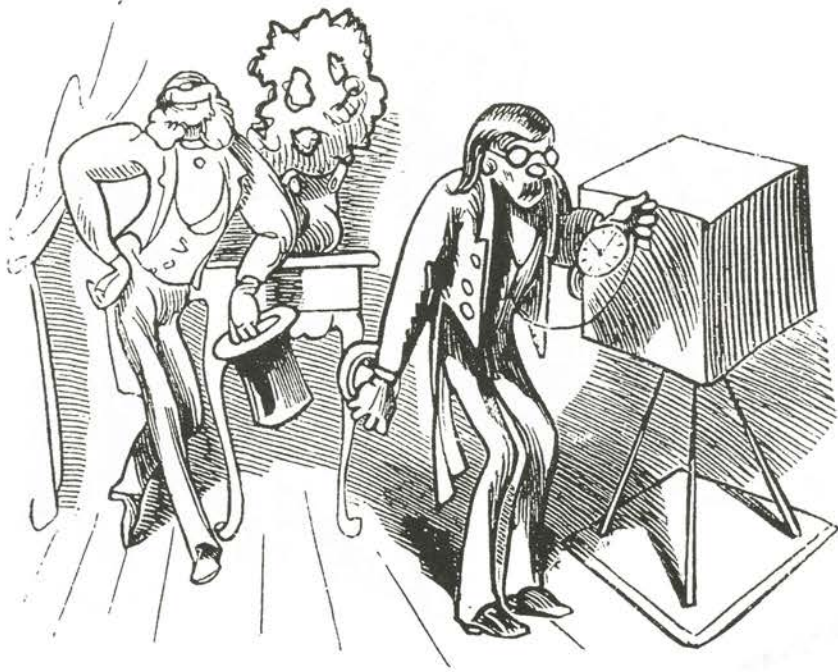
„En lille Smule mere tilhøre med Hovedet!“

„Jeg troer dog, det er bedre, De staaer op. — Saa, vil De saa se lidt venlig ud!“

C-COLOR FOTO

Color Foto Frederiksberg	Godthåbsvej 32	2000 Frederiksberg
Color Foto Lyngby	Hovedgaden 47	2800 Lyngby
Color Foto Hørsholm	Hovedgaden 12	2970 Hørsholm
Color Foto Espergærde	Espergærde Centret	3060 Espergærde
Color Foto Engrosafdeling	Hovedgaden 12	2970 Hørsholm

„Saa! Nu begynder vi!“

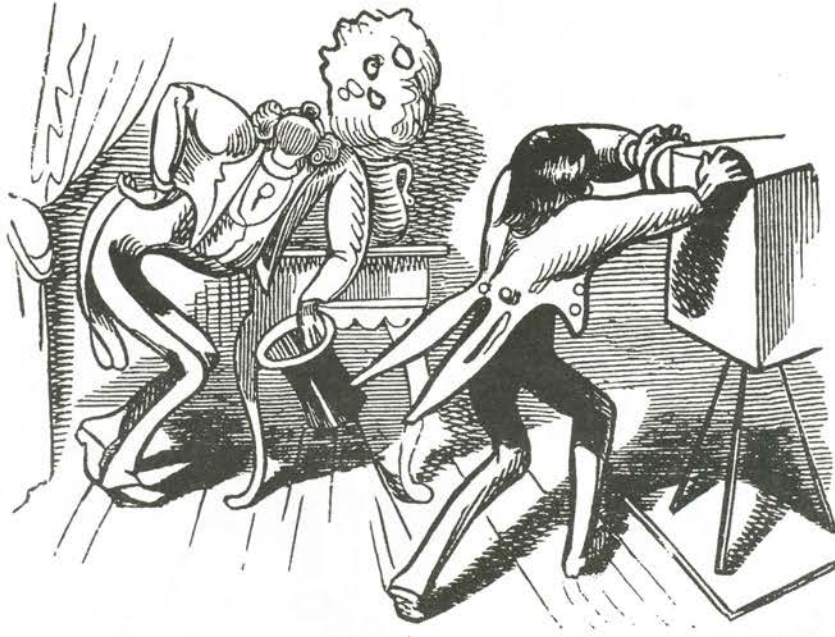

„Syv—otte—ni—ti—elleve—“

HERBST & PREUSS FOTO

ØSTERBROGADE 64 . 2100 KØBENHAVN Ø . TLF. 01 - 42 71 17

„Færdig!“

„Værsgod, her er Pladen!“ Hvad Kritiken fordrer af et godt Kunstværk, findes der: Fortid, Nutid og Fremtid! Kun den rolige Holdning mangler. Men hvad kan Fotografen gjøre for det?

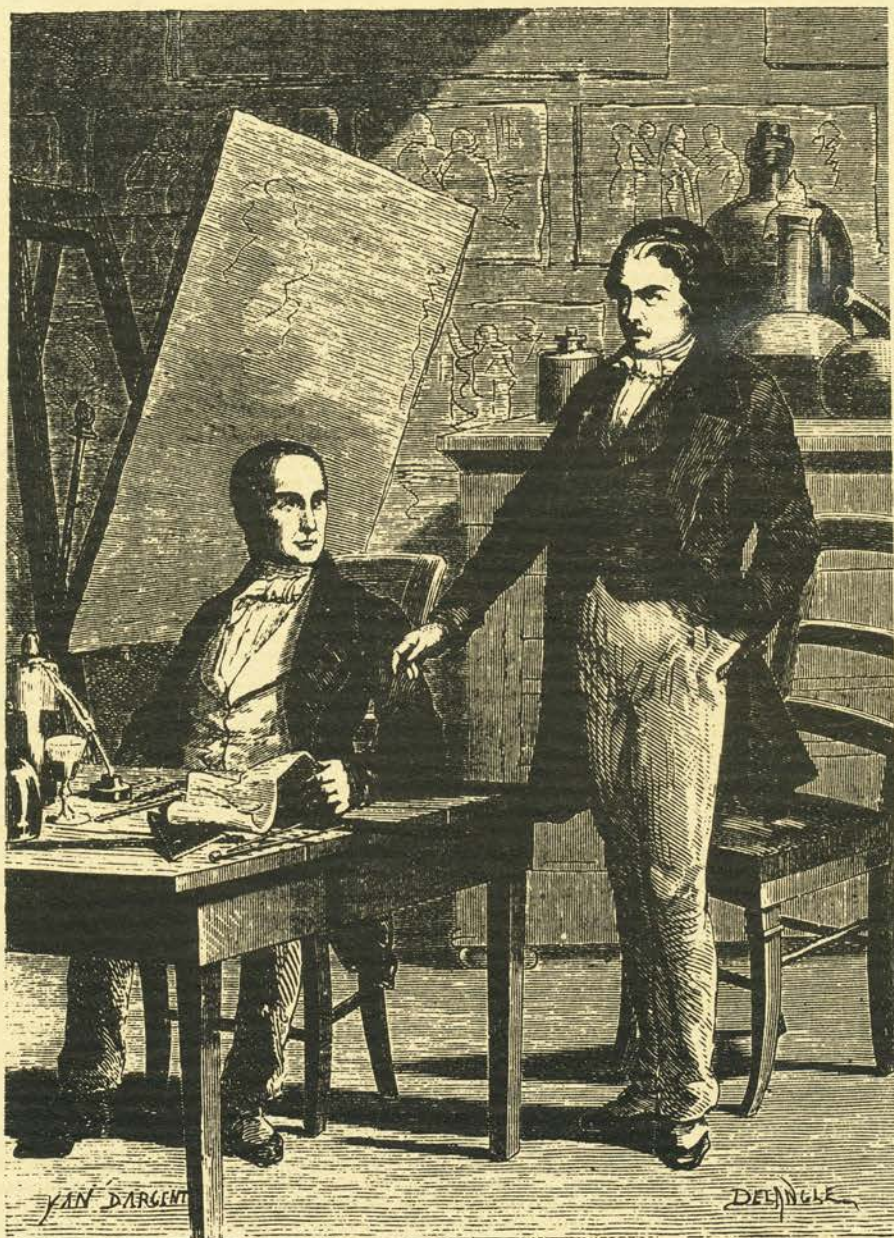
KAMERASPECIALISTEN

v/ Ib Helsted Larsen

Frederikssundsvej 136 - 2700 Brønshøj - Telf. (01) 60 63 17 - Giro 552 84 37

Fotografi 150 år
1839-1989

Daguerre og Niépce ved underskrivelsen af
deres samarbejdsaftale den 14. dec. 1829.
Træsnit af H. Dargent.

Med venlig hilsen

PHOTOGRAFICA

Skindergade 41 · Tlf. 01 - 12 62 52